

EESTI PÄEVA- LEHT

ESTNISK DAGBLADET

Kolmapäeval, 11. oktoobril 1972

Nr. 78 (3766)

14. aastakäik

Veelkordne "ei" EPL-ile: AINULT ROOTSI- KEELNE LEHT SAAB TOETUST

Presidendi määratud otsustas möödunud aastal mitte anda seaduses ette nähtud produktsioonitoetust Eesti Päevalehele, m.a. tähendades, et tegemist ei ole lehega "üldiselt uudiseid vahendavast tüüpi". Eesti Päevaleht taotleb tänuvõtte ühiskondlikult teiste lehtedega ühistel alustel, esitades Presidendi määratud kahe ülikooli eriteadlaste seiskokkade, kes näelutavad kinni, et tegemist on siiski "üldiselt uudiseid vahendava ajalehega päevajakirjanduse tüüpi". Ka teekord otsustas komisjoni enamus Eesti Päevalehe produktsioonitoetusest ilma jätta, korates oma eelmise aasta motiivisooni, mida saab tõlgendada ainult ühel viisil: Presidendi määratud otsustas järelle, et ainult rootsi keeles ilmuv ajakirjandus "üldine uudiseid vahendav" ja ainult rootsikeelne ajakirjandus on õigustatud produktsioonitoetusele.

Nagu eelmiselgi korral kirjutasid protokolli reservatsiooni rahvaarukonna esindaja Cecilia Nettelbrandt ja moderaatore esindaja H. Winberg, kuna tsentrumi esindaja A. Pettersson oli palunud protokollida temapoolse seiskokoha, milles ta rõhutab, et ka teised ajalehed peale rootsikeelse peaksid produktsioonitoetust saama.

Ta leiab aga, et praegused reeglid ei anna selleks selgesõnalist võimalust ja peab siin vajalikuks A. reviderimist, juhtides tähelepanu riigipäeva konstitutsioonikomisjoni sel aastal avaldatud seiskokohale, et ka muuvaliteid ajakirjandusvajadusi tuleb rahuldada.

Cecilia Nettelbrandt oli protokollile lisanud sama reservatsiooni, mis möödunud aastal ja milles ta ütles,

et tema arusaamisel on Eesti Päevaleht igati vastav seaduse nõuetele produktsioonitoetuse määramisel liisades:

"Minu arvates ei tohi ajalehte diskrimineerida sellepärast, et ta teenib üht rahvusgruppi, kes soovib ja kel on vajadus ajalehe saamiseks ka oma emakeeles."

Komisjoni liige H. Winberg oma uues reservatsioonis ütleb, et ta jääb oma eelmises protokollis avaldatud arvamise juurde, et Eesti Päevaleht täidab seaduses ette nähtud nõuded, mispärast Presidendi määratud poolt esitatud põhjused tegelikult ei ole küllaladused avalduse rahuldamiseks, s.h. Eesti Päevalehele püüdnud määrata produktsioonitoetust 1972 aasta kohta.

Mida ütlevad parteijuhid vähemustest?

Sisserändajate ajakiri "Värt nya land" nr. 5 teatab, et nende ülesandel on ühiskonnateadlane fil. lic. David Schwarz intervjuerinud kõiki rootsi erakonnaliidreid vähemusküsimustes. Samas numbris avaldatakse folkpartiet juhi Gunnar Heléni ja kommunistide juhi C. H. Hermanssoni vastused, millest selgub, et mõlemad suhtuvad positiivselt sisserändajate ja vähemuste kultuuri riiklikku toetamise. Nagu EPL kuuleb, on ka järgnevat ajakirja numbris ilmutavad peaministri ja sotsiaaldemokraatide liidri Olaf Palme, tsentrumerakonna juhi Gunnar Fäldini ja moderaatore juhi Gösta Bomani seisukohad positiivsed.

David Schwarz märgib, et kuna mitterootslaste protsent Rootsi ühiskonnas tõuseb juba 8 protsendile, siis on suhtumine nendesse oluline ühiskondlik küsimus.

Gunnar Helén (fp) märgib, et folkpartiet kavatses toetada praktilisi algatusi, nagu raamatukogudesse ka vähemuskeelsete raamatute soetamise, anda neile võimalusi oma keelseks informatsiooniks ajakirjanduses kui ka raadios, kus eriti regionaalselt on suuri võimalusi sel-

les. Eriti tuleb soomlastele mõelda, kes on Rootsis nii suurel arvul.

Abistada tuleb ka sisserändajate kirikuid. Sisserändajate lastele tuleb üldiselt võimaldada oma emakeele õppimist koolis, toetada nen-

de kontakti vana kodumaa kultuuriga, ilma et nad selle tõttu pruugiks ilma jääda nendest teadmisest, mida kool annab kõigile õpilastele.

Mõned tunnind nädalas näit. tuleks pühendada soome õpilastele nende kodumaa kultuuri, maateaduse ja ajaloo tundma õppimiseks.

David Schwarz on küsinud ka seda, kas erakonnajuhid peavad vajalikuks, et need päevajakirjanduse tüüpi ajalehed, mis täidavad Presidendi määratud produktsioonitoetuse

Järg. lhk. 7.

LINN EI TULE VASTU

Stockholmi linna Invandranämnd otsustas ehitavalt eesti organisatsioonide (Rootsi EestlasteEsimine Stockholmi Osakond, Eesti Rahvusnõukogu ja Eesti Komitee) palved üüritoetuse saamiseks.

Invandranämndi kanteleeriti oli põhimõtteliselt asunud kahe esimese palvet toetavale seisukohale, kuid asutuse kolleegiumi enamus hääletas vastu. Möödunud aastal andis sama asutus ERN-le üüritoetust. Nagu kuulda kirjutasid protokollile reservatsiooni kodanlike erakondade esindajad.

Gunnar Helén.

Idasaksamaa müüb läänele vangisid 60.000 kr. tükk

Maailmas on suuri tähelepanu äratanud Kremli otsus võtta väljajätte ja hariduse järele "pearahja" nendelt juutidelt, kes tahavad välja rännata peale tavalise 400 rublase viisamaksu. Seejuures ei ole väljaspool tähele pandud asjaolu, et Kremli otsus ei puuduta mitte ainult juute, vaid ka kõiki teisi N. Liidus, kes taotlevad väljajätte ja ka saavad vastava loa - ka nendel tuleb maksta "pearahja" oma väljajätte ja hariduse eest. Nagu 1. oktoobri inglise nädalalehest Observerist selgub, ei ole aga N. Liit ainuke, kes müüb oma kodanikke. Ilmneb, et teiseks selliseks inimestega kauplajaks on Ida-Saksamaa.

Et asi nüüd avalikkusse on pääsenud olenen sellest, et Lääne-Saksa ajakirjandust kogu aeg informeeriti sel alal toimuvaist tehinguist aga ainult lubaduse vastu nende uudiste riiklike huvides saladuses hoidmiseks. Kuna nüüd kunagi septembris toimunud tehingu kohta, mil kaks Ida-Saksa naispüüoni enam kui saja poliitilise vangi vastu välja vahetati, ametvõimud ise esmakordselt on mõningat informatsiooni avaldanud, siis avanes ka ajakirjandusele võimalus kogu neil oleva informatsiooni ära trükkimiseks.

Selgub, et Lääne-Saksa on idast "poliitilisi" vange ostnud 40.000 D-märka (Rkr. 60.000) tükk. Tasumise on toimunud Ida-Saksamaale saadetud kaupades ja sel viisil olla 10 a. jooksul Lääne-Saksa ostnud vahaks 5.000 vangi, kokku umbes 200 miljoni D-märka väärtuses.

Asja nii olles ei ole siis ka ime, et juba varem nii inglise kui ka ameerika ajakirjanduses on avaldatud kahtlustusi, et kas Ida-Saksa ei "produutseeri" poliitilisi vange oma spioonide vastu "väljavahetamise" tagamõttega.

● Sõjaväeteenistusest lennuvõttes vabanen Jüri Raudma Baltimõrrest, kes tuli koju Saksamaalt ja asub oma õpingute jätkamiseks ülikoolis.

USA-1 nus mees Balti küsimusis

E. V. esindaja Ernst Jaakson viibis Washingtonis, kus kolme Balti vabariigi esindajad korraldasid lahkumise senisele välisministreeriumi Balti laua juhatajale Doyle Martinile, D. Martin määrati uuele kohale USA saatkonna juurde Islandi pealinnas, Reykjavíkis.

Balti laudkonna juhatajana oli D. Martinil alati kontakte Balti vabariikide esindajate E. Jaaksoni, dr. A. Dinsbergi ja J. Kajakasga. Ta oli hästi informeeritud Balti vabariikide küsimust ja tundis nende muresid ning okupatsiooniraskusi.

Uueks välisministreeriumi Balti laua juhatajaks nimetati Edward Hurwitz. Ta on teeninud real kohal välisministreeriumis. Viimati töötas ta USA saatkonna koosseisus Moskvas. Ta on teinud sealt hiljuti reisi Riiga ja on käinud ka okupeeritud Tallinnas E. Jaaksonil oli temaga kokkusaamine ja pikem kõnelus.

Kirjanduse- ja kultuuriministri esindaja Karl Ristikivi tema juubelil. Vasakult keeleteadlane ja ilukirjanduse korrektor Heikki Pärk, kirjanikud Arvo Mägi ja juubeleeriv Karl Ristikivi ning luuletaja ja tõlkija Bernard Kangro ja Kaiju Lepik (EPL-foto Lepper).

EPL

11. oktoobril 1972

OMAL JÕUL

Kui Presidendsnõmnd, kes vastavalt seadusele annab produktisoonitoetust kõrgenevate kulude koorma all oma eksistentsi eest võitlevale "teisejärgulisele päevajakirjandusele", mõeldud aastal keeldus Eesti Päevalehele produktisoonitoetust andmast mõtteveiniga, et tegemist ei ole "üldise iseloomuga uudistelehega päevajakirjanduse tüübilt", siis kalduksime uskuma, et tegemist on eksitusega ja puuduliku informatsiooniga. Kuidagi viisi ei osanud arvata, et tööleiks takistuseks on keel, s.o. asjaolu, et EPL ei ole rootsikeelne, ja et Presidendsnõmnd seadust diskrimineerivalt tõlgendab sõnastele vähemuste keeltele, nende hulgas eesti keel.

Kui sel aastal eksperdid olid Presidendsnõmndile oma arvamusel esitanud ja naelutasid kinni, et EPL on absoluutselt vastav seaduse nõuetele kõikides osades, siis alles uut elavat vastust umbes endises sõnastuses saades selgus, et tööleiks põhjuseks on asjaolu, et ajaleht ilmutab "vale keeles", kuigi seda protokolli häbenetakse välja ütelda. Ainult enamuse otsuse vastu protesteerivad reservandid ütlevad asja peanagu otseselt välja, märkides "et ka teised ajalehed peale rootsikeelsele" peaksid käima seaduse alla, samuti on see nähtav tsentrumi esindaja A. Petersoni protokolli lisandatud mõtelaadusest, kes tuleb meelde riigipäeva konstitutsioonikomisjoni avaldust just vähemusrühmade ajakirjandusvajaduste rahuldamine vajaduseks.

Muide on selle mõtteavalduse juurdeeksklamine reservatsioonide olemasolevate positiivse arengu tunnuseks, kuna ka tsentrumi esindaja näitab siin selgelt, et ka tema leiab, et puht põhimõttelisel otus on diskrimineeriv ja selle lõpu peaks asja üles võtma teise forumil, s.o. ametisse seadud presuutredningis, kus muide ka tema on liige. Muidugi mitte ainult eestlaste pärast, vaid ka soomlaste pärast, keda siin maal on nii palju, kuid kelle vajaduste rahuldaminele üsna vähe on tähelepanu pööratud.

Soomlaste ajaleht hakkas hiljuti ilmutama üks kord nädalas, ilmselt selleks, et välja anda pressitoetuse "mõttu". Kahlemata toob see aasta lõpuks nende kassasse suurema augu ja kuna Presidendsnõmnd Eesti Päevalehega on ka nendele ukse kinni pannud, siis on probleem nende eriti valus. Ainsaks lohutuseks jäävad erakonnajuhtide intervjuus ajakirjas "Vårt nya land" avaldatud vähemusesõbralikud tuuled ka nende omakeelse ajakirjanduse küsimuses. Gunnar Helén ütles näit. etse välja, et on eeldage pressitoetuse andmist keelduda ainult selle pärast, et ajaleht ei ole rootsi keelele (küsija nimetas siin ka Eesti Päevalehte).

Nagu eelinformatsioonist selgub, on kõik erakonnajuhtid osutanud küsimuses positiivselt, mis võiks ju olla eelduseks küsimuse lahendamisele lähenemise tulevikus kas siis uute informatsioonidega Presidendsnõmndile, kelle tõlgendused ilmselt on liiaks restrikttiivne kui mitte koguni ebamõeldavate diskrimineerivate gruppidele, kes kõnelevad kui mitterootslased teist keelt ja jälgivad ka oma ajakirjandust, või siis küsimuse viimasega algava pressiküsimusi turviva komisjoni kompetentsi. See viimane

tee võtab muidugi üsna rohkelt aega ja need küsimused tuleksid prioriteetida.

Ei saa mõelda minna rootsi ajakirjanduse üldolukorrast, kus muud on kasvanud, vaatamata produktisoonitoetustele. Käibe- ja kuulutusemaksud on vähendanud kuulutustevoolumi, trükkikud tõusevad, elukallidus tingib palkade suurenemise, kuninglik post peab vajalikuks paar korda aastas tõsta takside, selle hulgas ka ajalehede kätetoimetamise alal (kuigi see kätetoimetamine on sageli muutunud üsnagi lohakaks) tõsteti septembri järjekordselt vastavat taksi 2 protsendi võrra). Kõige selle taustal tõstsid suured ajalehed üksiknumbri- ja oma tellimishindasid suvel, mille resultaat oli näha äsjaes trükkide aruandes, kust ilmselt suurend lugejakaotused enamiku lehtedele.

Ei saa ütelda, et kliima oleks hea ja rõõmustav. Käimapanud pressiuurimus on otse hädavaalik, sest ilmselt on vaja mitte ainult produktisoonitoetust, vaid ka abi-nõust maksude- ja takside koorma kergendamiseks.

Selles ebasoodsas kliimas ilmutab ka eesti rahvusgrupp häälkandjaid Eesti Päevaleht, olles kõigi Rootsis asuvate rahvaste juures siiski oma kaaks korda nädalas ilmutava ajalehega ainulaadne. Nagu märgitud, et ole arviliselt lohtuult suuremal soome gruppili olnud majanduslikku jõudu sellise ajalehe üldpildamiseks. Kuna Eesti Päevaleht on suutnud end läbi raskuste võidelda, siis seda tänu truule lugejaskonnale ja ideelisele kaastöölis-konnale. Kuna, nagu Presidendsnõmndile otsusest selgub, mingit normaaliseerimist produktisoonikuledele osas ei ole lähemas tulevikus loota, siis tuleb ajalehel edasi minna, nagu senini, omal jõul. Ja muutmata diskrimineerimise pärast oma keelt.

KLA

Lühiteated Ameerikast

- Senai võitis häältega 70:1 vastu seaduse, millega lennukirjeldajate karistuseks ette nähtakse vangistus alates 20 aastast ja raskematel juhtudel surmanuhtlus. Ühtlasi määrati 35 milj. dollarit eristise julgustamiskeskondade loomiseks lennukirjeldajatele.
- Tööministeeriumi kokkuvõtte järgi tõusid elutarvete hinnad augustikuul jooksul ainult kaks-küm-nendikku protsenti ja inflatsioonitõus käesoleval aastal on olnud väiksem kui kunagi varem 1967.a. alates.
- New Yorgis ilmutava "The New York Times" ringkümnel selgus, et president Richard Nixoni tagasi-valimist pooldas septembrikuu keskel 62 prots. ameeriklastest ja vastaskandidaadi senaator George McGoverni poold oli 33 prots.
- Ameerika ametiühingute kesk-liidu AFL-CIO president George Meany ütles Las Vegases unioonide juhtidele peetud kõnes, et demokraatide partei on teinud liigeli ooma sündamatajaks väejukskute, hippide, homoseksualistide ja pun-naste huvid.
- Sünnimus USA-s langes riigi alajalos esmakordselt nii madalale tasemele, et sünnid katavad ainult suurem. Praegu on sünnitamis-eelsetel naistel keskmiselt 2,1 last, kuid rahvaaru vähenemiseks peab propa-ganda vähendab sündimusi veelgi.

VÄLISKOMMENTAAR

KREMLI MANÖÖVRID

Septembri lõpul Liitunud Rahvaste täiskogus küeldes seletas nõukogude välisminister Gromiko, et juuba aasta tagasi ilmnenud hakanud tendentsid olukorra paranemiseks maailmas olevat kasvanud üha tugevamaks. Varasemate sõnavõtte-dega võrreldes kujunes Gromiko kõne ebatavaliselt mahedaks, kuigi ta Vietnami ja Lähis-Ida küsimustes püsis Kremli tuntud seisukohadel. Lähine diplomaatide hinnangul ka-jastas kogu kõne suurel määral kok-kulepet Nõukogude Liidu ja Ühend-riikide vahel president Nixonil Mosk-va-külaskäigu ajal tänavu kevadel, kusjuures mõlemad suurvõimud ot-sustasid omavahelisi asju lahendamise, ilma et vietnamlased või araab-lastel saaksid mõjuvalt kaasa rääki-da.

Säärane hinnang tuleneb näh-tavasti asjaolust, et oma üldiselt lee-bes kõnes mõistis Gromiko seda teravimani hulka terroritegusid, na-gu viimati Oümpilja Mängudel Mün-chenis. See ei takistanud aga Gro-miko siiski deklaratsioonist Nõuko-gude toetusel "arablaste nõudmistele Lähis-Idas" ja kriitiseerimast ües-ti Iisraeli ning neid "kes teda kait-sevad".

Me tootame ka palestiina araab-laste õigustatud võitlust oma vöö-randamatute õiguste taastamiseks pä-rast", seletas Gromiko. "Aga samal ajal on võimatu andestada terrorite-gusid, mis on toime pandud palestiinalaenukse teatud elementide poolt, eriti viimaste tragilis-te sündmustena Münchenis. Nende ro-matitud tegevused ännavad loomu-likuat kõigi ka palestiinalaenukse-rikkudele huvidele ja pühadustele." Gromiko lõpetas oma kõne selle osaga kinnitusega, et N. Liit seisab kindlalt vastu vägivallategudele, mis et tehti mingil positiivseid eesmä-rke ja nõuavad inimelusi.

Ühtaegu N. Liidu välisministri kõ-nega Liitunud Rahvaste täiskogus hakkasid aga Lähis-Idas saabuma teated nõukogude sõjaväelaste ja rel-vaade voolust õhusilla kaudu Süüria pealinn Damaskusesse. Täiendavalt selgus, et õhusild loodi kohe pärast seda, kui Süüria president Assad koos aspresidendi Ayyoubiga oli sooritanud kohepeäseks salajase kü-laskäigu Moskvasse. Kiirustamine nõukogude relvasaadetiste ning meeskondade toimetamisega Süürias-se on mõned andmed tingitud va-jadusest tõrjuda Iisraeli võimalku-l 160ki Süüriale, kes teatavasti leidub rohkelt palestiina sisse ja terroris-te pärast nende väljatõrjumist Jor-daaniasst.

Ajakirjanduse andmetel Liibanoni pealinna Beirutist on osa nõukogu-de relvasaadetisi määratud palesti-na suurimale siisiorganisatsioonile al-Fatah. Kui Fatahi juhi Yassir Ara-fat tänavu juulis külastas Moskvat, on ta saanud seal lubaduse relva-a-biks. Ja kui Iraagi riigipea al Bakr hiljuti Moskvat külastas, on Nõuko-gude juhtkond talle andnud mõista, et N. Liit lahjab siitpeale hakata aktiivsemalt abistama just Fata-organisatsiooni.

Ühendriigid on juuba avaldanud oma rahutust olukorra arengu üle Lähis-Idas. Välisministeeriumi esi-rdaja Washingtonis seletas, et "kõik uuesti alustatud või suurendatud rel-vasaadetised Süüriale võivad viia pinevuse tõusuni selles piirkonnas, mis pole sugugi soovitatav". Iisra-e li luureteenistus juht kindral Yariv arvas, et N. Liit kasutab ära praeg-ust olukorda Lähis-Idas eesmärgi-ga tugevdada omaenda seisukohta eeskätt Süürias pärast seda kui ve-ne sõjaväeline personal Egiptusest välja saadeti.

Yariv ütles end uskuvat, et N. Liit näeks meelasti, et Iisrael tõustaks kõike Liibanoni ja Süüriale, kuna siia tal oleks kergem oma tagasi-lu-ke sellesse kriisipiirkonda lä-bi viia. Kõik see ei pea aga Yarivi

arvates tähendama, et Iisrael hoi-tuks kallaletungist Süüriale, kui olukord seda nõuab.

Kremli manööverdamine Lähis-Idas näitab, et nii või teistsi ta-hab ta oma sõjaväelist juuresolekut kriisipiirkonnas alles hoida või ko-guni tugevdada. Iga abiõn on sel-le küllalt hea. Ka palestiina ter-roristlike sisside toetamine, keda

Kremli esindaja Liitunud Rahvaste täiskogus hukka mõistis. Egiptuse asemel on nüüd Iraak ja Süü-ria nõukogude vene tugipunktid. Mõnede andmetel võib pealegi ooda-ta suhte parandamist N. Liidu ja Egiptuse vahel. Sissejuhatuseks sel-lele arvatakse kujunevat Egiptuse peaministri Sidky külastäki Mosk-vasse 16. oktoobril. A.K.

REFLEKSID

● VENE SAATKONNA huvi eestlaste vastu Rootsis on väsimatu. Ja mit-me märgid näitavad, et see on ka-svamaks. Kuna eestlased siin elavad alles ülemailmiste Eesti Päevade muljete ja mälestuste tähe all ning vaatavad sellest filmisid, siis muidugi on ka vene saatkond kohal näi-tamas eestlastele filmisid. Nii said paljud eestlased kutsed filmietunde-esse Birger Jarlestadani kinno "Eriks-bergi" Stockholmis, kusjuures kuts-ele olid alla kirjutatud saatkonna eestlasele ametihetel — sekretäri tiitliga Toom ja atasehe Napa, kes oma nime ette kirjutab "doktori".

Etendus toimub tänapäeval ja sinna kogunes umbes sada inimest, suure-mal osalt vanemad, osalt Eestist siia tulnud, samuti mõni uudishimulik. Korraldajad vene saatkonnas olid filmid valinud selliselt, et luua sen-timentaalseid kodumälestusi ja sel-le arvel profiiti saavutada sootuks teisel poolel.

Nii juhutati asi sisse populaarse-te Artur Rünne heliplaadidega. Napa üt-les eessõna, milles ta lubas saatkon-na kinohüüdeid eestlastele muuta re-gulaarseteks ja palus publikut jälgi-da propagandalehte "Kodumaad", kus nende ühute informatsiooni va-hendatavat. Sellega oli siis kõige mälestatud, mis peaks olema eestlaste lugemislaua (näitajate oma väljapan-nud laualt võisid kogunenud saada väikesed Lenin ideoloogias ja par-ei ajaloost kuni pilpostkaardideni Tallinnast tasuta).

● MILLEGA SIIS LÄHENETI pag-lasestlastele? Muidugi eeskätt 10-aastase juubililaulupeo massidega ja värvifilmis toredalt väljatulevate rahvariides inimestehulkadega, mis äratas loomulikult sooje tundeid oma rahva suhtes, samuti näidati pisikeste 4-5-aastaste esinemist Est-oni kontseraalsil lastelauludega "En-ter-tentel" nime all, rahvatantsu-rühma "Leekajused" tantsimis Roc-ca al Mare rannal ja operetiividee põlmikut sopran Helgi Sallega, mida olivat näidatud ka Tallinna TV-s.

See kõik oli nii ütlede sissejuhatus Tooni-Napa plaanidele, "sõit", mille kaudu nad tahavad lähemat ühen-dust saada inimestega ja mille kau-du nad loodavad levitama hakata oma "kirjandusela" propagandali-s mõjutajateid.

● KÜLASKÄIGUD EESTLASTELE on viimase ajal jälle elavnenud. Vene saatkonna inimesed otsivad kontakte ühel-või teisel ettekände-ja tulevad kodudesse. Mõnele üd-

tuntud inimesele on lahkelt lubatud "tuusikut" kodumaale, s.o. prii tõtu edasi-tagasi, elamise kinnimistimist jne., teadmises, et vastava isiku ni-mi võib propagandaliselt avada uusi pangalokude uksi.

Ühele vanemale üldtuntud loovale isiksusele on lubatud ka tema kir-janpandud mälestused avaldada, kui ta vaid soovitud koduma-reisi teos-tab. Varem on taolisi ettepanekuid tehtud ka teistele vaimuimeistele, kes aga siiani on loobunud. Neile ei ole meeldinud "sõda" roll, milles neid peibutatakse. Paraku ei saa eesti rahvas kedagi praegu kutsuda, ainult okupant oma ametlike kaudu ja oma plaanide pärast.

● KUIDAS KUTSUTAKSE, see ilm-neb vene saatkonna vägagi "koda-lisnatsionalistlikult" sõnastatud kut-sest, kus näit. ütleatakse poeetiliselt: "Sajandi kaugusel, Eestimaa randa-lal algas üks laul. Emade keeles, isade melles, meieni kandus see. Kõ-lavas keeles, miljonis meeles, edasi elab veel... Tõrgetulud on kõik Teie sugulased ja tuttavad, kes ei ole unustanud seda laulu ilusast, mida hälli ääres laulis eesti ema muistest aal".

Kirjutatud on sellesama võimu esindajad, kes emadel ei lase lastega kokku saada ja on lõhkunud tuha-nedid perekondi, pillutanud eestlased laiali Venemaa tühialadele, kust siiani neist paljud pole lube saanud koju pöörduda. Vana koollivend kir-jutab kolmandast kolivennast: ta asub ikka veel Karagandas, kuhu ta viidi vangina a. 1941.

Nimeliselt vaba meheha. Kui aga ema ja isa esitasid palve, et ta saaks neid läänemaalmas külastada, siis puhusid jälle Siberi tuuled.

KJ;

● Eugenies Oregoni osariigis elu-nev Hilda Mandan esines kohalikus naishüüks ettekandega, milles ta tutvustas Siberist pääsnud ja praegu USA-s viibiva 90-aastase Marie Koppermani elamusi.

EESTI PÄEVALEHT

Estniska Dagbladet
Pentoimetaja Juhana Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor
Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholm:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaddress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon T 24 46

Toimetaja Eeskiltnus Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eeskiltnus, tel. 016/14 77 72
Tellimispõstgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta kr. 147,-
Termin (4 kuud) kr. 53,-
Kuu kr. 15,-
Väljaandja EESTI PÄEVALEHT
FÖRLAGS AB
Trükkija: Eeskiltnus-Kurireus
Tryckeri AB Eeskiltnus 1972

Kohalik elu

UPPSALA

EP filmid

Reedel, 13. okt. kell 19.00 toimub ülikooli peahoones auditoorium nr. 4 suvel Torontois toimunud Ülemailm-iste Eesti Päevade filmide näitamine: 1) Kanada TV-s esitatud must-valge belifilm ingliskeelse kõnega (kestvus 1 tund) ja 2) Arvo Horni värviline kitsafilm autori seletustega (kestvus 1 t.). Filmid annavad põgusa ülevaate kõigist üritustest ja on dokumentaalsed vaba eestlaskonna suurimast kokkutulekust.

Juhan Nõmmik isikupäraselt täiuslik maali ja maastiku alal

30. septembril avati Eesti Majas Juhan Nõmmiku maalide näitus, mis jääb avatuks 16. oktoobrini.

Meil on vähe kunstnikke, kes end nii täies ulatuses on pühendanud maastikumaalimisele kui Juhan Nõmmik. Sama zhanri on küll viljelnud ka kolordiditundlik Grünberg, ent tema väljendusvahend on teine ja tulemus erinev. Juhan Nõmmik on kujutanud maastikku kogu oma loomingu vältel ja ta on arenendanud selle zhanri isikupärase täiuslikkuse.

Niisugune truudus nii motiivile kui tehnikale annab tšiti nauditavaid tulemusi ka kunstnike-isiksuse lõhestamine erinevate meesoonide, tehnikate ja ainetestiku vahel. Muldugi oleb aga nii töövits kui tulemus kunstniku temperamendist ja talendist, ja kõigil on ju vabadus töötada ja katsetada viisil, mis talle enim sobib.

Maastikumaal on maailmisi ala kogu maalikunstis, kus küll ka joonistuliku ja kompositsiooniline osa ei tohi puududa, kuid need on olemas enam-vähem a.s. latentsel kujul. Max J. Friedländer, karakteristseerides kujutava kunsti eri liike, ütleb, et skulptuur isoleerib, joonistus jagab nähtu osadeks, aga maal on seesmis ühendab ja liidab kokku.

Eril määras viimane maastikumaali kohta, kus oluline ei ole detail, vaid üldmõeldus. See on "ümbrisev" loodusest, mille, on valinud kunstniku otsiv silm ja mille ta isikupärase vahendite varal kujundab subjektiivselt nägemuseks.

Juhan Nõmmikul on olemas nii joonistuliku põhi kui ka kompositsiooniline selgus, ent ometi mõjub ta vaatlejasse enne kõike oma sooja naitseks värvikanalaga ja pehmete paastostete pindadega. Kui ta kolordit sügavem tugevamaid teravamaid toone, siis jääb mulje, et selle maastiku tajumisel on olnud intellektil suurem osatähtsus kui vahenditüüsi elemendil. Kui ta maalib chitust ja nuud inimeste loodut, siis sellel on ikkagi sekundaarne tähtsus looduse kõrvale, mis on ta peamine ja oluline element.

Nõmmik ei ole aga looduse draamaistliku situatsioonide kujutaja, vaid selle rahu ja ilu otseja ning edasiandja. Maaling Bornholmilt (Rutsker, 1) peaks küll olema tüüpiline näide, kui isikupäraselt Juhan Nõmmik näeb maastikku. See on kui suure armastusega lõuendile paatitud, poeetiline on õrn. Selle läbivastatud rohelised toonid ja taeva varjatud kuma on lõuendile pandud tugeva elamusliku jõuga, mis ka vaataja panevad vibreerima vastavad keeled.

See on kunstniku seesmine reaalsus, mis on võtnud tajutavalt reaalses kuu selles haruldases maalis. Samasse perioodi kuulub ka Pilt (2), kus nappide vahenditega on edasi antud piltvõlge taeva valguslike kaunkaunistuste maastikukirjelduse keskele. Takranna II on huvitavalt perspektiivis nähtud isikupärase kompositsioon, milles on julgest ja jõudu, aga ka soojust ja rahulikkust harmonooniat nii ülesehituses kui kolordis.

Suletuma kompositsiooniga Takranna II on pisut konventsionaalsema ülesehitusega, aga ta helendavast seintest hõõgub lõunamaist kuumust ja taevast salapäraselt roheket valgust. Viimasele maalile lähedased ka Baarberi maja (12), Hamma-meti rand (7) jt.

Tehniliselt aitab seda tundeelust ja elamuslikkust esile tuua õli ja tempera koostöö, millest J. Nõmmiku maalimisviisist on juttu olnud paaris varasemas kirjutises.

Peale õlimaalide siselad näitus akvarelle nii maalilises kerguses kui ka joonistuslikus selguses. Joonistusel mapi annavad vaatajale aimu kunstniku kui joonistaja kindlast kiirest.

On ikka ja jälle huvitav kogeda, kuidas värvikanalaga ja kunstnikulise kompositsioon peegeldab selle taga peituvat kunstniku isiksust. Aastad vajutavad inimese näkku karakteristlikke jooni, muudavad arenemisvõimeise inimese tolerantsmaks,

avaramaks ja "nägevamaks". Juhan Nõmmik on säilitanud oma algse intuitsiooni suhte loodusega, aga ta vaateviisi on avardunud ja nii ta värvikanalaga kui ka esialgne lihtne kompositsioon on hulgalt selle juurde saanud uusi komponente.

Selline arenemiskäik on teinud Juhan Nõmmiku võimeiseks meile vahendama maa peale selle mitmesugust meeleolude ja situatsioonides.

Maastikumaalil on peale kunstilise veel oluline tähtsus sellegi tõttu, et meie geneiline maastik aina väheneb, sest inimese laiatud tehniline usur-patsioon rõõvib tase järjest suuremalt tõike. Seda andvum on puhata silma kunstiliselt vormitud looduse-joogil, mis võimaldab edaspidistele põl-

vedele ehk jääbki sinukeseks looduse nautimise võimaluseks.

Juhan Nõmmikul on aga maastike nii praegusel näitusel kui ka eelmistest perioodidest, mis jäävad klassitsistina meie maastikumaali põhivara hulka.

Lugesin kevadel prof. Sten Karlini intervjuud Svenska Dagbladetis, kus ta ütles, et elamuslik pakkuv kunst talle võibnada selga tekitab. Nagu ma oma kunstiarastuse ja selle väikese vaatamisvõime eest kunstis, mis olen suutnud omandada, just temale tänu võlgnen, nii pean ütleva, et see tunneti muld võõras ei ole, kui ma seisan näiteks niisuguse maali ees nagu seda on Nõmmiku Rutsker.

EVI END

Prof. Ilmar Tammelo asub EUROOPASSE

SYDNEY (MK) — Rahvusvahelisel tuntuksust ühusteadlase doktor Ilmar Tammelo siirdub septembril lõpul talvesemestriks Euroopa mandrile küllaliprofessoriks Müncheni ja Salzburgi Ülikoolidesse. Juteldes selgub, et tal on kavas pidades sari loenguid rahvusvahelise õiguse ja õigusloogika ja -filosofia kohta Münchenis ja 100- ja streigifilosoofia kohta Salzburgis. Kõos sellega on saanud küsitled mitmetest Saksa ülikoolidest loenguteks õiguse- ja riigifilosoofia alal. Dr. Tammelo on teinud pakkumise tulla Salzburgi Ülikooli riigiteooria, riigioiguse ja õigusfilosoofia õppetooli professoriks, kuid oma vastust on ta otsustanud anda peale kohalike oludega ligemalt tutvumist. Samuti on talund tule kutses peamise loengu pidamiseks Brasiilias oktoobri lõpul peetaval 8. Üle-Ameerikalise Ifilosoofia Kongressil.

Ilmar Tammelo lõpetas Tartu Ülikooli õigusteaduskonna magistri kraadiga õiguse üldõpetuse ja õigusteaduse metodoloogia alal. Marburgi Ülikoolis saavutas ta dr. jur. kraadi 1944. millele järgnes habilitatsioon ja eradozentuur Heidelbergi Ülikoolis 1947. a. Peale Austraaliasse saabumist on ta omandanud 1961. a. poliitilise filosoofia magistri kraadi Melbourne'i Ülikoolis ja õigusteaduse magistri kraadi 1964. a. Sydney Ülikoolis.

Dr. Tammelo on töötanud Sydney Ülikoolis juba 20 aastat, alates 1952. a., olles teadusliku uurimise assistendiks kuni 1959. a., saades vanemlektori 1959. a. ja 1965. a. peale olles professor teadusliku uurimistöö alal (reader). Samal ajal on ta veetnud pikemaajade perioode välismaal küllalisteadlasena ja stipendiaadina Harvardi, Oxfordi ja Columbia (N.Y.) Ülikoolides ning küllaliprofessorina Saar'i (Saksamaal), Brüsseli (Belgias) ja keyo (Jaapanis) Ülikoolides. Ta on avaldanud üle 60 teadusliku kirjutise, mille hulgas on ka 8 raamatut.

Eril "ümäsel ajal on dr. Tammelo tööd õigusloogika, õiguste teooria ja rahvusvahelise õiguse alal äratanud suurt tähelepanu erialalistes ringkondades. On arusaadav, et sellise rahvusvahelise tuntud õiguse- ja riigifilosoofi järele on nõudmine ka teistes maailma osades. Sealjuures tundub, et Austraalias ei osata küllalt mõista ja hinnata gedalaadi tööd tähtsust. Alles hiljuti reporteris "Sydney morning Herald" kavatsustest Sydney ülikoolis rahvusvahelise õiguse õppetooli hoopis kaotada. Küsimusele, miks ta lahkuks Austraaliast vastab dr. Tammelo, et siinsele tööle on ebasoosod tenn alal vastavalt tasemel uurimistöö tegemiseks. Vastandina pakutakse talle Salzburgi patju paremaid töövõimalusi.

Küsimusele, kas ta usaldab Euroopa tulevikku nii palju, et sinna elama asuda, vastab dr. Tammelo, et praegusel hetkel küll, kuna praeguse olukorra konsolideerimise püde pais-talv olema tõenäoline.

Vastuseks pärimisele, kas temasugusel rahvusvahelise õiguse eriteadusel on olnud mingeid praktilisi võimalusi midagi meie maa ja rahva heaks teha, ütleb dr. Tammelo, et sellel pinnal, millel tema tegeleb, ei ole võimalik otseselt Eesti probleeme käsitleda. Küll on kadunud saadik Torma konsulteeritud teda 1962. a. Inglismaal. Võiks öelda, et kaused, rahvusvahelise õiguse teemal, on ka ta tegelnud küsimustega, mis hõl-

Prof. dr. jur. Ilmar Tammelo

mavad meie olukordi ja saatust. Seda puudutavalt eriti tema artikkel "Communication and coexistence" (Sydney Law Review, 1962). Jutajamisel selgub ka, et dr. Tammelo oleks põhimõtteliselt nõusesti delegaadina esinema rahvusvahelisel foorumil, kui selle järele vajadust oleks. Lahkudes avaldame lootust, et andeka teadlase 108 Euroopas veelgi viljakam oleks ja tema talendid ka meie rahva saatuse lahendamiseks rakenduda saaksid.

T.S.

Eestlanna USA-teatris

MINNEAPOLIS (VES) — Minneapolises kuulus teater Tyrone Guthrie angazheeris Eugene Labiche ja Marc Micheli komöödia lavastuse "An Italian Straw Hat" (Üks Itaalia õhukäär) üheks osaliseks eestlanna Lillian (Lilli) Mikiveri end, riigitegelase ja peaministri Otto Tiefi tütre.

Ta mängib kaasa ühes pulmasteenuse. Angazheerimine toimus võistlus-katsetega. Lillian Mikiver, teatriajaloolase Ilmar Mikiveri abikaasa, on õppinud viimase ajal Minnesotas ülikooli teatrisakonnas.

Stockholmis sündis Anu (n-na Soide) ja Rolf Bengtsonile 20. sept. tütar.

Göteborgi Narva korpallurid nüüd Div. II-es

Kevadel 1971 kui oli selgunud, et järgmisel aastal tuleb mängida kolmandas liidumeeskonnas, otsustasid Göteborgi Narva korpallurid, et paiknemine madalamas liidumeeskonnas ei tohi kesia ühe aasta. Sellega kaasas ka otsus muuta treeni intensiivsemaks.

Lubadusest pidasid poisid ka kinni. Nii nagu sel aastal trenniti, pole Narva poisid klubi ajaloo kunagi varem trennitud. Kuna meeskonnal tegelikult treenerit polnud, aitasid mängijad ise kaasa selleks, et välja arendada esinduslikku meeskonda.

Narva motoks oli "Üks kõigi eest, kõik ühe eest". Ja vastasmeeskonnad tegea imetlesid Narvat ja märkisid, et eestlastel pole 12 mängijat, vaid üks meeskond. On arusaadav, et enne seeriamängude algust olid mõnedki korpallurid intensiivse trennist tühinud, kuid matside lähenedes tuli mängusitu tagasi.

Seerias võideti kõik 14 mängu, kusjuures korvisevite statistika näitas 1007—514 Narva kasuks. Sellega oli ühtlasi saavutatud ka uus rekord. Nii meeskonna kui seeria parim mängija oli Arvo Haablahe, kes 10 matšiga saavutas 237 korvi. Teistest headest korvikiitidest võiks nimetada Enno Mägi, Anders Jõgisti, Jaak Haablahe, Priit Malmi ja Toivo Vahuti.

Ettevalmistused mänguks div. II on olnud täpselt sama intensiivsed kui varem. On juurde tulnud kolm uut mängijat, nimelt Aho Rebas, kes varem mängis Högso meeskonnas esimeses liidumeeskonnas, edasi Madis Olm (Vallen div II) ja üks rootslane IFK Boråsist div II.

Seniajani on mängitud kolm treeningmängu, eesmärgiga selgitada, missugused mängijad võiksid kuuluda A-meeskonda. Käesoleval aastal nimelt tuleb tublisti võidelda kui üldse tahab A-meeskonnas mängida, kuna Narva on 27 poisit registreeritud mängijatena Rootsi Korpalliliitu. Seetõttu on olemas ka reservmeeskond, nii et kõik poisid saavad mängida.

Hiljuti toimus ka peakoosolek, kus valiti järgmine juhatus: Esimees Arvo Haablahe, sekretär Priit Malm, kassapidaja Anders Jõgisti ning juhatuses PR-shaaf Anders Merelaad, Laszlo Szabo, Toomas Merelaad. Revisjonikomisjoni kuuluvad Jaak Haablahe ja Jaan Riisberg.

Eeloleval aastal mängitakse Göteborgis järgmisel seeriamängu. 14/10 kl. 17.15 Narva-Vallen Gamlestadsalleni, 21/10 kl. 14.30 Kvarnby Narva Mõlndals Idrottsbuss, 28/10 kl. 17.15 Narva-Malmö KFUM Borås Gamlestadsalleni, 2/12 kl. 17.15 Narva-KFUM Göteborg Gamlestadsalleni, 10/12 kl. 12.15 Narva-Herkules Gamlestadsalleni, 20/1 kl. 17.15 Narva-Ares Gamlestadsalleni, 27/1 kl. 17.15 Narva-Kvarnby Gamlestadsalleni, 18/2 kl. 12.15 Narva-Pantrarna Gamlestadsalleni, 24/2 kl. 16.15 Vallen-Narva Valhalla B, 28/2 kl. 19.15 Narva-IFK Borås Gamlestadsalleni, 11/2 kl. 16.15 KFUM Göteborg-Narva Exercishuset.

Muidugi on kõik kaasmaalased üli-mat teretulnud Narva matše vaatama. Kuna sissepääs on vaba, on se-nini alati olnud võistlusi jälgimas paarikümneid korvpallihuvilist kaasmaalast. Kui juhtub olema need, kes on treeningust huvitatud, siis võib seda teha koos meiega, kusjuures trennijaad on järgmisel: Teisipäevi kl. 18—19 Gamlestadsalleni ja reedeti kl. 20—22 samas kohas.

Majandusküsimusi — On Narva pühapäev lähendama pidudega Eed kuu. Kuna peod on ajalehtedest välja kuulutatud, on osavõtt olnud elav. Ent siiski on ka muud teadust teretulnud, närgib Narva

Sportiklinbi esimees Andres Merelaad. Postigiro number on 52 23 85.

Kõik, kes on Narva tegevusest ühel või teisel viisil huvitatud, võivad kontakti võtta järgmistest narvalastega: Arvo Haablahe, tel. 031/54 29 48, Priit Malm tel. 031/81 06 45 (töö) ja Anders Merelaad tel. 031/53 75 59.

Oleks tore näha rohkearvulist eesti publikut juba laupäeval, 14. oktoobril mil Narva mängib Gamlestadsalleni Vallen vastu kl. 17.15 Teretulemast!

A. MERELAID

Võimalus noortele juhi kohtadeks

Tööturuvalitsus on lubanud Eesti Noortetöö palgata hädabaitöö raamides noortele juhi igasse maakonda. Tööturuvalitsus on teatanud Eesti Noortetöö, et tänav on võimalik vajaduse puhul palgata ametisse hädabaitöö raamides noortele juhi kõikidesse maakondadesse, kus olemas noortekorraldusioonid.

Nüüdseks on, et noortele juhi peab olema alla 25 aastat ja registreeritud kohalikus töömehis kui töötaja (töötü). Palgata sellist noortele juhi on võimalik esialgu kuueks kuuks, kusjuures töötundide arv nädalas ei tohi ületada 40 töötundi nädalas. Kogu palga maksab tööturu valitsus. Samaaegselt töötä kestab ka noortele juhi väljajõe, seitse tundi nädalas, mis kuulub samuti ülalmainitud dide sisse. Eesti Noortetöö juures on nüüdseks korralik eestikeelse oskus. Täpsemat informatsiooni võib saada telefonilõnu 08/21.54 80. ehk 3/10 08 07 õhtul ka 018/25 52 32.

Huumorit

Prantsusmaal asuva Lourdes imekoopa külastaja jõuab Saksamaa piirile. Kui ta on deklareerinud, et tal midagi tollitoll ei ole, arev tolliametnik siiski ta kohyri ja leiab seal puid!

"Mis see on?"
"Lourdes imekoopa pühitsetud vesil."

Tolliametnik avab pudeli ja nuusutab.

"See on ju konjak!"
"Imekoopa külastaja vaatab õndsait taeva poole ja ütleb: "Ei tule enam Lourdes imedel lõppu!"

*
Kui Egiptuse president Sadat viimast korda viibis Moskvas ja tungivalt nõudis relvi võitluseks Israali vastu, küsis Brezhnev, missuguseid relvi Egiptus soovib.

Sadat mõttes ja arvutas, lõpdeks oli käega ja ütles:

"Küsiage seda juba Moshe Dayani käest, tema teab kõige paremini, missuguseid relvi Israali soovib meil vallutada."

*
Hollywoodi filmitähed läksid närviarsti juurde ja kaebas depressiooni üle. Arst soovitas tal eluviise muuta ja keskonda vahetada.

"Oh, doktor," õigas filmitähed, "viimastel aastatel vahetasin seitse autot, viis korterit, kaksteist produkti, kuus meest ja neli korda juuste värvi. Mida ma veel pean vahetama?"

● Carletoni ülikooli arhitektuurisakonnas töötav õppejõuna eestlane arhitekt Enna Kajari. Carletoni ülikool on asutatud 1942. Kuid ta on juba aastad kasvunud, alles ova üle 14.000 üliõpilaste arvuga. 11. kohal Kanada 56 ülikooli seas.

"Kraavihallide" tegelaskond laval. Teises reas keskel näitejuht Arnold Sirkel. (Foto Kopler).

"Kraavihallide" etendus 400-pealise publikuga

GÖTEBORG (EPL) — Göteborgi ES näitering andis möödunud laupäeval, 30. septembril Munchbäck kooli aulais Enn Vaiguri "Kraavihallide" esietenduse, millest oli saanud vaatama ümmarguselt 400 kaasaalast. "Kraavihallid" — võiks ütelda ka laulumäng — peegeldab üht aamumöödunud ajanähtust, mil kuivenduskraave kaevati ning vete ärajuhitist korraldada lahatega. Sellepöolest olid eriti tuntuks saanud, kes ilmusid saarel "suurele mandrile" enamikult jõuguti.

Uhe sellise jõugu ümber on ka Enn Vaiguri ehitatud üles oma komöödia. Ajaliselt paikneb see kolmekümne aastate keskpaika. See on siis ajajärku, mil eesti põllupidajad, kaasa arvatud asunikud, olid jõudnud iseseisvuse ajal sellisele elujärele, et võisid teostada võõra tööjõuga suuremaid kuivendustöid. Näidendi autor ei iseloomusta seda ajajärku lähemalt. Tema sihiasust suundub mujale: ta lahendab suuremaid ja väiksemaid konflikte, mis on ühenduses armuvahetkordadega eelne kerkinud. Eriti põhjendatud aga sügavamalt intriigi ei esine, välja arvatud Raiesmiku talu peremehe Maridi (August Tamm) armumine oma kasutitresses Lindasse (Helju Broberg) ja sellest johtuvad järeldused. Samuti eksiarvamistest tingitud ühepoolne konflikt "kraavihalli" Peetri (Helmut Laanemets) ja Linda vahel. Need on põhiliselt tagasihoidlikud intriigid ega etenda sündmuste käigus mingit otsustavat osa. Aga, teadagi, nad peavad olema ja on siiski ka omal kohal, ehkki Maridi rüüskamine ja piitsaga vehklemine, samuti tema talistamine "Kraavihallide" poolt ei tahaks nagu sobida näiden-dit kandvases stiilisühtluses.

Pole kahtlust, et "Kraavihallide" autorile on olnud mõnelt eeskujuks soomlase Pakkala "Parvepoisi". Samuti ei saa eitada mõnesid raudsepalikke ülemisi ja analoogiaid. Nõn-

da on Enn Vaiguri ehitatud oma komöödia heade eeskujude alusele. Muudugi oma materjalist ja oma ehituspädevuse kohaselt.

Tallinna Töölisteateris läks see komöödia kolmekümne aastate loopu-puole suure eduga. Arusaadavalt põhjusil ei saavuta Göteborgi Näite-ring "Kraavihallidega" küll taolist edu. Aga saavutab siiski ka. Ja üs-na mainimisväärsel määral. Saavutaks veelgi enam, kui järgmistel etendustel läheks korda anda esime-sele vaatusle suuremat hoogu. Palju polegi selleks vaja. Jätkuks nobe-damast replikeid vahetusest.

Näitejuht Arnold Sirkel oli teinud selleks kõik, et "Kraavihallid" kuj-neks lubavaks lavatükiks. Tema töö, nagu juba tähendatud, on kannud vilja. See ilmnes ennekõike osalistel valikus ja nende rakendamises. So-bivus ilmes isearnis siis, kui paar-rid olid viimases vaatuses "kokku pandud": Veskiäärse talu perenaine Leena (Rosalande Aliese) — "Kraavi-halli" Mats (Peeter Koger), Raies-miku talu kasutitütar Linda (Helju Broberg) — "Kraavihalli" Peeter (Helmut Laanemets), Vanapiiga Muna-Mari (Maimu Sooru) — "Kraavi-halli" Ats (Joh. Mäsepa), Naabritu-ju Manni (Maritta Idavain) — "Kraavi-halli" Jobu-Juku (Heino Evert), Naabritalu Helmi (Linda Peet) ja "Kraavihalli" Kottinõel (Heino Pahi-man). Sellist maastikku paaripane-kult juhtub küll harva komöödiats (aga laulumängus on see ju võimalik). Nood paarid olid kõigiti "hästiüti-vad". Eriti esiletõstatav tuleks mär-kida Leenat-Matsi ja Muna-Mari-Atsi.

"Kraavihallide" raskeimaid osi, milles ka hingelised võitlused ja võnkumised kaasa kõnelevad, kehastasid hea kordaminekuga Helju Broberg ja Helmut Laanemets. Viimase juures soovinuks siiski sisemise võit-luse ajal tekkinud rahutuse nähtava-mat lainetust. Kraavihallide tübid olid hästi kujundatud, kusjuures tüü bilisemaid oli kahtlemata Mats Peet-er Koger suurepärase esituse. Veskiäärse Leenat mängis Rosalande Aliese temale omase talendiga ja osale vastava identisega. Elavamaid ja lahtisema "suuvärgiga" kraavihal-le oli Heino Evert Jobu-Jukuna. Oie-ges mees õigel kohal. Sama kehtib ka August Tamme kohta Raiesmiku pe-remehe osas.

Rõõmustava seigana tuleb meenida

rohkearvulist naisnoorte osavõttu, na-gu Maritta Idavain ja Linda Peet naabritalu tüdrukutena ja Ene-Mall Viinamäe, Ene Fältis, Pia Sessian ja Linda Mäehans kilanootena. Kas püsis järelekasv Göteborgi eesti te-atrilis? Kahju, et poiste poolt ei osutata taolist huvi kultuurilise te-gevuse resp. teatri- ja laulubarras-tuse vastu.

"Kraavihallides" on laulul tähtis osa. Voldemar Leemets on taile va-rem spetsiaalselt muusikalised lood lisanud. Göteborgi Näiteringil pol-nud kõiki neid võimalik esitada. Aga Näiteringil on rahvapäraseid laule külluses. Samuti lauljaid. Nõn-da kujuneski "Kraavihallide" muu-sikaline pale üsna tõhusaks, kusjuu-res ka Pili-Juss/Justin Saluäär "kü-lapilimehena" kaasa aitas.

Jah, Arnold Sirkel oli näitejuhina teinud märkimisväärse töö. Ja eten-dus sujus tasakaalus ja koostööd hoidva ansambliga selliselt, et enam-ei saagi nõuda ühelt amatöörte-atril.

Arnold Sirkeli dekoratsioonid olid suurepäraselt kohandatud "Kraavi-hallide" tegevustikule. Eriti meeldiv oli taustapilt, mis meenutas Lõuna-Eesti maastikku. Publik avaldas lah-kekselisel kiitust. Ja lahkekselisel jagati lilligi — näitlejaile ja näite-juhile. (EPL/MR).

USA-Vene ühislend kosmoses

HOUSTON (VES) — NASA juht-kond määras teavaruumitendlaste Rocco A. Petrone vahemehiks N. Vene ja USA ühislendude korral-damiseks teavaruumi. Kava koha-selt peaks kapitalistlik astronaut ja kommunistlik kosmonaut ühiselt lendama teavaruumi 1975.a.

Venelased avaldasid hiljuti soovi, osta Ühendriikidelt mõned aströlli-konnad vene kosmonautide jaoks. USA ei ole müügist eisaalgu huvita-tud. Võimalik aga, et ühislennu kor-ral venelastele antakse ameerika teavaruumi ülikondi.

Kahe linna kohtamine Metsakodus

METSAKODU (EPL) — Göteb-urgi Põhjalattred-Kaleviopog lip-konna Sõprade Ring teostas nädalavahetuse väljasõidu Metsakodu-se, et küia saunas ja korjata seeni. Väljasõit kujunes ühtlasi oma-moodi kontaktipäevaks kahe linna vahel, kuna Metsakodu pühapäeval küllastas ka Norrköpingi Eesti Se-gakoor läbisõidul esinemisele Jön-köpingis.

Norrköpinglased tutvusid Metsako-du ja Uudismaaga, seda tegid ka Skaudisõbrad Göteborgist. Sellejäre-le serveerisid Göteborgi perenaised ühise lõuna kahe linna rahvale. Kö-las laul ja lausuti sõbralikke sõnu Metsakodu arvel, milline teatavasti kujuneb 1975 ülemaailmse eesti noo-ruse kohtamispaigaks.

Tehnika-ala konverents

PHILADELPHIA (EPL) — 20. ok-toobril algab Philadelphia Ühend-riikides eesti teaduslik-tehniline konverents, mille raames toimub ka eesti ja sugulaskelte sõnavara-alase kirjanduse erinäitus.

Kavas on ettekandead järgmistelt autoritelt: Hildegard Rink (uus-sõ-nad eesti keeles); Harry Kord (ra-kendusematemaatika); Walter Rand (mitmekesisuse küsimus ökoloogias); Sven Wichman (mändendzhem ja teadus); Keto Soosaar (struktuuriline mehaanika); Herbert Valdsaar (tea-duse areng ja teadlaste kontinuiteet); Elmar Laisk (vedelkristallid digitaal-instrumentides); Toivo Koehler (in-frapunane valgus); Vadim Ormiste (arvuti rakenduse arengusuundi); Rein Tünn (klirarvutus Eestis ning naabermaades); Jyri Kork (mission Jupiterile); Heino Valvru (laevandus) jt. Autoreid, kes seda pole veel teinud, palutakse kohe endi et-tekanne käsikirjad sisse saata. Et-tekanne kestvuseks on umbes 20 mi-nutit. Küsimuste-vastuste perioodiks on umbes viis minutit.

Sõnavara küsimuste laudkonnas tu-levad Sõnavara Täiendamis Komis-jon ja vastavale autorite poolt esi-tamisele-arutamisele järgmised tõde-tik: "Arvutialane inglise-estli ühisõnastik" (Rein Tünn, 1972); "Puuviljad, marjad ja -kõõviljad — valimik eesti-ingliskeelseid oskussõnu" (El-mar Järvesoo, 1972); "Eesti keele

Vikerlaste idee rakendub taas Torontos

Montrealis tegutsenud noorte tantsu- ja laulurühm "Vikerlased" lõpetas oma tegevuse pärast seitse aastat kestnud töö- ja esinemiste-perioodi paari aasta eest. Pühjuseks oli, et rühma liikmed olid selle aja vältel kasvanud ülikooliliseks, paljud neist siirdusid Montrealist mujale nagu rühma senised juhid-ki.

Endise rühma juhi Harry Kivilo organiseerimisel on teoks saamas uus ja samaladine üritus, sedapu-ku aga Torontos.

Uue rühmituse nimi ei ole veel selgunud, tõenäoliselt ei saa selleks mitte "Vikerlased", vaid valitakse mingi teine.

Rühma üldjuht on omale leidnud sobivad kaastöölised, kes on selleks võimalised ent praegu pole noorte-tööle rakendatud ega liigset seotud.

Endise "Vikerlaste" rühma laulu-õpetaja Olaf Kopvillem on äsja siir-dunud elama Euroopasse ja uueks muusikajuhiks on meile noore ja andeka pianistina tuntud Katrin Kuuskne.

Rahvatantsujuhiks uuele rühmitu-sele on võimlemisõpetaja Harald Se-ren, kes varemalt aastail on tegut-senud siinse poiste-võimlemisrühma juhina ja hinnatavalt tuntud eesti rahvatantsu alal.

Eesel rikub miljööd...

13. september kuupäeva kandvas Noorte Häältes avaldas V. Raudnask pealkirja all "Meie linna tuli ees-sel" järgmise elupildieese Tallin-nast:

"Tallinna tuli eesel, lill suus ja kõrvad kikkis. Esimest korda nägin teda Viru väljakul. Küll ta tundus mulle siis sümpaatselt. Ja paistis, et ta pole asjata meie linna tulnud, vaid täidab oma ülesannet hoolega. Siis nägin teda Snelli tiigi ääres, siis Tornide väljakul, siis Balti jaama taga... Nedi olevat 200 linna tulnud.

Teie ei näinud? Jah, ma mõtlen neid eesilpilidiga keelusilte, mida mu-reudele on pandud. Kindlasti meeldi-vamad kui lihtsalt "Murul käimine keelatud". Kindlasti mõjuvamadki.

Aga 200 ühesugust eesilpilti linnas? Ei kaitses ju muru silt ise. Vaevalt suudavad 200 silti inimestele rohkem mõju avaldada kui 20. Ja murusid on ju veel! Kas paneme ka need eesilpilti täis?

Balti jaama taga on väike muru-riba, mis jääb süvapeatuste ja raud-te vahale. See murulapp on para-tamatult tõlmune ja asfalt oleks siin kohasem. Nüüd on pisikelele mururibale pandud 2 eesilga keelu-silti. Ära mahuvad! Vaksali tänaval, üldiselt halli ja ilmetul, on võrrat-ult meeldiv paik. Vastu Laia täna-vat on väike haljasala, seal Jaan Koorti skulptuur, fooniks Toompealt astimena langev veet. Nüüd on Koorti "Metsikse" ees eesilpilt!

Kas pole juhtunud nii, et eesel, kes tuli meie linna ilu kaitsma, on ise seda mõnel pool rikkunud?"

Et Tallinna muruväljakud on nüüd eesilpilti täis, millega loodetakse mu-rutallamistele piiri panna, siis on üs-na usutav, et eesel on praegu pea-linna "päevakangelaseks".

● Long Islandil West Hempsteadis New Yorgi osariigis tähistas 91-aas-tast sünnipäeva Mari Rubel, p-na Unt, pärit Vana-Karielt. Ta elab poja, agronoomia-aktori Ed. Rubeli juures, olles hea tervise juures. Veel vanem on Fort Collinsis Ko-loradost osariigis elunev pr. Kingo kes saab 98-aastaseks. Ta elab oma tütrepoja prof. Harry Rennati juu-res. Ka tema on erksalt huvitatud eestlaste eluavaladusist.

omapära" (Hildegard Rink, 1972). Sõnavara Täiendamis Komisjoni kuuluvad praegu Jyri Kork, Keto Soosaar (esimees), Enn Tammaru.

Külastage
EESTI MAJA
WALLING. 34-1

Geislingeni suvepäevast võttis osa 400 eestlast

Saksamaa Eestlaste Keskkomitee ja Geislingeni Eesti Komitee korraldusel toimus laupäeval, 16. septembril Geislingenis Lõuna-Saksamaa eestlaste kokkutulek, mis õnnestus täielikult. Koos oli ligemale 400 kaasmaalast, kellede hulgas oli rida isikuid ka väljaspoolt Saksamaad. Kokkutuleku heaks kordaminekuks aitas suuresti kaasa ka ilus sügisilm.

Kokkutulek algas pärjapanekuga Geislingeni kalmistul eestlaste mälestussambale. Keskkomitee esimees J. Västriku asetaski sinist-valge lindiga pärja kõigi nende mälestuseks, kes varisenud võõrsil. Teenisid praost M. Vaher ja diakon Ed. Soosaar. Laulis segakoor "Leelo". Rahvast oli tulnud kolmistle rohkem kui kunagi varemalt.

Sellele järgnes Linnakirikus kontsert-jumalateenistus, kus teenisid praost M. Vaher ja õpetaja Ed. Kägi. Jumalateenistust kaunistas "Leelo" mitme lauluga.

Kell 19 toimus eestlastele tuntud vanas Jahnhalles, mis saanud sise- ja remondi tõttu nägusa välimuse, laulukoor "Leelo" kontsert.

Selleks ajaks oli kogunenud eestlaste vanasse kultuurikeskusesse ligemale 400 kaasmaalast.

See algas Keskkomitee esimehe J. Västriku tervituse ja lühikese sõnavõtuga, kes andis ühtlasi edasi ülemaailmse Eesti Kesknõukogu, selle Euroopa Büroo ja juhataja kol. A. Rebane ning meie huvide kaitsja E. Reisenbergi tervitused.

Baden-Württembergi ministeeriumi poolt tervitas Ministerialdirektor Dr. Wottge, kes ütles, et iga rahval on õigus vabadusele ja enesemääratlemisele ja avaldas lootust, et see saab olema ka eesti rahval.

Austraalia eestlaste poolt tervitas kohalviibiv endine eesti kõrgkõhupõimeister F. Ernits, USA- eestlaste poolt end. lendur A. Rebane Kalifor-

niast, Rootsi eestlaste ja Stockholmist Eesti Meeskoori poolt Viktor Marvet ning Belgia eestlaste poolt sealse Eesti Seltsi esinaine pr. L. Dillie-Lindre, kes andis ühtlasi edasi ka Hollandi Eesti Seltsi esinaine pr. V. Belinfante tervitused. Lauldi saksa hümni viimast salmi.

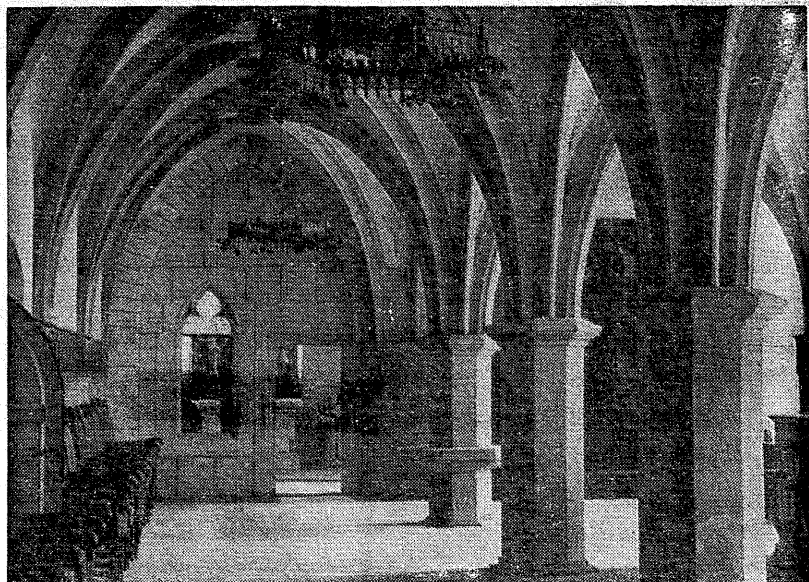
Järgnes "Leelo" kontsert Villu Laidsaare taktikepi all, kus solistiks oli sopran Linda Michel. Kõik esitatud palad võeti vastu suure aplausiga, nõuti kordamist ja ei puudunud ka lilled. Lõpuks lauldi ühiselt eesti hümn.

Koori ja solisti esinemine sai kohalikus saksa ajakirjanduses väga hea arvustuse osaliseks, kusjuures mõlemad ajalhed töid koostööbimiseks ka mitmeid ülevõtteid.

Kontserdile järgnes samas rahvapidu, kus esinesid rahvatantsitruup "Tungal" ja rahvatantsijad Bocholtist ja Stuttgartist. Ka nende esinemist kviteeriti tugeva aplausiga. Siin oli pillimeheks nagu alati väsimatu Edgar Pent. Kui eeskavalline osa oli lõppenud, algas hra. Mülleri orkestri saatel tants, mis kestis mitu tundi üle kesköö. Esmakordselt hoolitses külaliste söögi ja keelekaste eest Geislingeni Komitee oma einelaud, kus tuldil perenaised ja kiire teenimine vääriski kiitust.

Lõpuks olgu märgitud, et see oli tänava Saksamaa eestlastel arvult teine suurim kokkutulek, kuna esimene toimus 24. juunil Münsteris, kus esines muuhulgas ka Stockholmist Eesti Meeskoor ja kus osavõtjate arv tõusis 600-le.

Kuresaare loss ei ole kunagi olnud varemeis

Saal Kuressaare lossis.

Eesti Päevalehes 20.9.1972 ilmunud artiklis "Kuressaare lossis restaureerimistööd" refereeritakse Sirp ja Vasaras ilmunud kirjutist Kuressaare lossi restaureerimistöödest, millele ajdjuhataja Vabariikliku Restaureerimisvalituse pearahitekt Kalvi Aluve pühab tulla uue, ilmselt propagandalistliku teadusliku avastusega. Nimelt kirjutatakse sõnasõnalt:

"Sooritatud uurimused on näidanud, et loss oli pärast Põhjasõda — vastupidiselt seni kehtivale arvamisele — ligi sada aastat varemeis ja tema praeguse suhteline hea seisukord on tingitud 19-nda sajandi alguses tehtud taastamistöödest".

Kaugemalolevatele ning vähemteadlikele lugejatele võib selline avastus tunduda vahel usaldusväärsena, tegelikult asjaolu, et lossi hea seisukord on tingitud 19-nda sajandi alguses tehtud taastamistöödest. Kuressaare lossi ehitamisest ning ehitusmaterjalist.

Juba vanemais ülevaates (A.W. Hupel, K. Körber jt.) avaldatakse aramist, et Kuressaare loss rajati ühe suurema või väiksema sellel kohal asunud saarlase linnuse asemele. Ehitamist alustati piiskop Hermann II ajal 1341 ning osavate ehitusmeistrite, müstevähe poolt kujundati sellest nii ehitusviisi suurejoonelisusest kui ka interjööri erandlik bariduldsusest kõigi Vana-Liivimaa losside hulgas, olles vahel võrreldav vaid Saksaa Ordu pealinnaiga Mäirenburgi.

Nimelt on kogu Kuressaare loss ehitatud suurtest neljakuulalistest raiutud kividest. Isegi uute ja akende karmid koosnend tahutud kividest — ainsa erandina Vana-Liivimaa kindluste hulgas. Too "tuhandaastane kotkapea" — "elivats aqualise" — "Aarnes" — (vana-skandinaavia: "kuninga-kotkas") — lurg oli rajatud kunagiste kardetud saare-läände viikingite poolt vallutatuteks varjupaigaks nende uutele valitsejale.

Kuid kindlasti leidis selles tõsisema sõjahädadohu korral varju ka eestlaste linnakodanikud, samuti lähedased alade talupojad. Kuid nüüd saabume asja tulipunkti: Kuressaare loss oli vallutatuteks jäänud nii venelaste poolt rüüstetel Saaremaal 1575, samuti rootslaste ebaõnnestunud vallutuskatsel 1612, mis piirdus vaid mõnede kaitsutete alade rüüstamise ja talupoegade röö-

vimisega ning kaasaviimisega Lääne-maa tühjadest taludest.

Kuid pärast Pärnu ja Tallinna ka-pitulaatsiooni Põhja Sõjas 1710 sügisel langes see võitmatu loss võitluseta venelaste kätte. Mõni kuu hiljem, 1711 algul saatis tuntu vene väe-ülem, ratsaväe kindral-leitnant Rudolf Felix Bauer ühe isener-väe majori koos 50 sapõõriga eritlitsandega Kuressaare lossi ja kindluse müüride õhkulaskmiseks ja täielikuks purustamiseks.

Kuid saatustliku ja ajaloolise irvi-tusena kujunes too ettevõtte tüüpiliseks vene "pläris-pommi" plahvatu-seks. A.W. Hupel kirjeldab seda sündmust oma tõepärase kohalt saadud teadete alusel 71 aastat hiljem alljärgnevalt:

Juba esimene lossinurk alla asetatud suurem miin lõhkes süütamise enneaegselt ning viirus koos massiivsete lossimüüride kividega vene majori koos tema 15 sapõõriga õhu-k. Ülejäänud venelased põgenesid kahunihirms (vist kartes vanakurahtilise lossikeldris asuvat) sündmuskohalt ning jätsid Kuressaare lossi õhku-laskmistöö poole.

Seetõttu ei ole see loss ka kunagi täiesti varemeis olnud ning restaureerimis-meistri avastus on vale ja võlts. Kuressaare lossi tõelisest olukorrast annab sama A.W. Hupel 1774 edasi lühitekste: "Üks osa lossist on veel praegu katusega kaetud, kuid selles ei elata, teine osa on kahjustatud".

Üksikasjalikumalt kirjeldab Hupel 1782, et suurem osa Kuressaare lossist olnud siis veel terve, kuid ei vene kubernerega ka lossikomandant ei olevat suvatsenud lossi elada. Seda kasutatud aga vanglana, ladudena ja viljamagasinina. Need teated pärinevad 70-80 aastat pärast venelaste äpardunud lossihukulaskmist ja mõnikümend aastat hiljem restaureeriti see loss täielikult.

Kuid muidugi on taoliste mõtte-tega lossi ja kindlusemüüride korras-hoid olnud raskeks probleemiks läbi kõigi aegade. Näiteks kaebab arvata eestisoost lossifooht Henrik Arvastaani kuningale Kristian IV-le juunikuus 1619, et taani asehaldur Jakob Beck keelduval hoolimata tema kui ka lossipääliku tungivaist nõud-mistest lossi ja kindlustuse juures hädavajalikkpe parandustööd teha laskmast.

Seetõttu olevat kindlusemüürid la-

gunemas, tema, foogiti ametituba til-kuvat ning vihma ajal ei saavat ise-gi Beck oma magamistoas enam mu-gada! Vastavale kõrgema kohtu uu-rimisaktile on Kristian IV tõenäoli-selt oma käega kirjutanud "Arens-burg bauffellig" (Kuressaare loss va-jab parandamist).

Arvatavasti võtsid taanlased Kuressaare lossi-remondi ka tegelikuks käsi-le. Edasi oli ka Rootsi kuningas Karl XI omakorda lasknud Kuressaare lossi veidi laiendada (arvatavasti kõr-valehitustega ja laoruumidega), samuti ta kindlusevalle kõvendada.

Seetõttu on ka arusaadav, miks 1711 venelaste "pläris-pommi" atenta-tat taolise monumentaalse kindluse ja lossi vastu suuresti äpardus. Mil-leks on aga ühel eesti arhitektil va-ja tulla väära avastustega Sirp ja Vasaras? See toimub esijoones suur-vene imperialismi ning selle ajaloo iluastuse huiude.

Kiiduväärat on muidugi, et Kuressaare massiivse, tuhandaastase lossi restaureerimiseks midagi ette võet-akse. Selle interjööri osas peetagu aga silmas, mis leidub ühes 19.sajandi alguse balti-saksa allikas (vanema kirjeldustele põhjal): see olnud oma kunstilisel küljelt võrreldav vaid Lääne-Euroopa kuninglike losside interjööri.

Kuid vähemalt see interjäär on tõenäoliselt järgitult lõhutatud, hävi-nenud, lalali kantud ning seda ei taasta enam osavaimgi arhitekt: või kunstnik-restaureeritor. Ainult arheoloogid võiksid seoses väliste restaureerimistöödega püüda lõplikult sel-gitada kindlustuse-kinkal vanemaid ehituskihite ning võimaliku eestlaste "Kure-saare" linnuse olemasolu.

ILMAR ARENS

Avatükk Torontos

TORONTO (EPL) — Toronto eesti teatrihooaja avatükiks on Veli Kudrese "Oma saar" (varem ette kantud nime all "Draama kauged-dias").

Eesti Rahvusteatri lavastab tüki Rein Andre. Osalevad Valde Andre, Oudt Kalm, Ernst Vähi, Rein Andre ise, Rein Vellner ja Ousut Tomband. Rein Andre märgib et ta on näidendis ette võtnud suuremaid lavastuslikke muudatusi.

Kus tulevad järgmised Eesti Päevad?

Ülemaailmsete Eesti Päevade USA komitee korraldab edaspidi juhi-tavate tegelestas kokkutuleku Lake-woodis, kus arutati muu hulgas ka järgmise Eesti Päevade küsimust.

Koosloijad leidsid üksmeelselt, et see on kogu eesti pagulusühiskonda sügavalt hõlmav küsimus, mida tuleb käsitleda suurima vastutustun-de, tasakaalukuse, asjalikkuse ning põhjalikkusega enne kui tehakse mingi lõplik otsus valikuks asukoha-maa, pidustuste asukoha või asu-kohtade, aja ilme jt. põhjapanevama-te punktide suhtes.

Leiti, et küsimust ei peaks otsusta-ma mõni üksik organisatsioon, vaid eeskätt nende organisatsioonide esi-nadajad, millised tõenäoliselt peavad kandma järgmise kokkutuleku orga-niseerimise pearaksti. Vastavas re-solutsioonis ütleatakse, et on vajalik selgitada kokkutuleku majanduslikud ja faktilised eeldused, näit. ruumid, maa-alad jne.

Akad. eksamid

Stockholmi ülikooli humanistlikus fakultedis saavutas fil. lic. kraadi Mai Raad Solnast.

Fil. mag. eksamid sooritasid Alvi Pertel-Tohver Sundbybergist ja Mari Miljand Smedjebackenist.

Stockholmi ülikooli lõpetasid fil. kand. astmaga Helena Kõresaar, Jaak Tuuling, Pivi Reinoja, Ülo Süväri, Peeter Kruusmägi, Merike Dahlbäck.

Fil. ühiskonnateadusliku eksamini lõpetas Stockholmi ülikooli Tomas Olving.

Sõjameeste koondis Inglismaale

LONDON (EPL) — Inglismaa Eestlaste Ühingu Sõjaväelaste toim-kond otsustas laiendada oma tege-vust ja asutada iseseisev Sõjameeste Koondis, milline loob oma sek-tsiioonid eestlaste keskustes, milliste juurde kuuluvad ka naised ja noorteringid omaaegse Kaitseliidu organisatsiooni eeskujul.

Organiseerimisega loodetakse lõpu-le jõuda juba oktoobris, mil senine Sõjameeste Toimikond lõpetab tege-vuse ja uus organisatsioon astub täisõiguslikku liikmena Inglismaa Eestlaste Ühingu sse eriosakonnana.

Eestlased piraatide küüsis

Parisis eestlaste bületään jutus-tab, et Austraalias Melbourne üli-koolis töötav arhitektuurilektor Raivo Rähni jäi aprillikuus idast tulles õhupiraatide kätte, kes võt-sid lennuki üle ja viisid Soffiasse.

Rähni oli kaasas abikaasa Valve ja 6-aastane poeg Andrew. Pärast kolmkümend tundi kestnud erutust lõppes asi siiski õnnelikult ja eest-lased võisid oma reisi läände jätkata. Nad külastasid m.n. ka Pariisi-eest-lasi.

• Euroopa-matkale siirdus New Yorgis panganduse alal töötav Eva Kurrikoff. Ta teeb peatuse Londoni, Pariisis, Majorkal, Barcelonas, Madridis ja Lissabonis.

"Lisaväärtus" Stockholmi PK arutlusõhtu teemaks

Stockholmi Põllumajanduskoostööga 27. sept., kus vahetati mõtteid oma sügishooaja arutluskoosolekuks n.n. lisaväärtuse mõiste ümber.

Lisaväärtuse avastamise loevad marksisid oma "teadusliku sotsialistliku" tööstuse teemaks. Kasvatatakse selle arvel ette paku köhu, ehib selle kuldkesta ega tee töö lünga. Kõigi maade töölised ühinegu. Lõugu kapitalist surmaku, võtku vabrikud üle ja pangu lisaväärtus oma rahakotti. Nii umbes kõlab algeline või vulgäärmarksism. Siis tuleb seda peenendatud või õhustatud ette öie. Küll aga väljendatud saksemaks keeles ja pipardatud tosinate võõrsõnadega.

Lisaväärtuse avastasid varsti ka valitsused ning ruttasid sellest osa saama. Pool-või kolmveerandmarksislikud kaasa arvatud. Pandi peale maks, mis praegu Rootsis on 20 prots. Siis hakkasid mõlemad: töölised ja nende "kurnajad" hädaldama. Vaja on uusi masinaid ja hooned. Vaja on uusi vabrikuid. Leitud investiteerimine, mis muidugi pidi tulema lisaväärtusest. Turgude nõutamine, ekspordori organiseerimine jne. nõudis kulu. Noh, lisaväärtus maksu kinu. Ei jäänud töölise taskule suurt üle. Veel vähem kapitalistile. Sellepärast polegi kuskil enam näha kuldkesta ehitajad jämedad kõhtused ega nende kandjad laiskvorste.

Pärimarksislikkude maade valitsused tegid tühjale jorule teaduslikkusest lühikeseks lõpu. Lõid kapitalistid surmaku, võtsid maad, varad ja vabrikud riigi kätte. Maksid ja maksavad ikka edasi töölisele just nii palju, kui heaks arvavad. Suurem osa liibeb riigikassa kaudu uusaadli suurde tasku. Juhtivate sellismeesed näid on laia veninud: kõhed ka paisunud. Kas kuldkesta ehteks on,

pole pildid selgesti näha. Onnaks ei tea Marx oma Londoni haigus sest midagi. Muidu ta hakkaks kodukäijana inimesi hirmutama. Ütleks, et see on just see kõige hirmsam ühiskonna vorm — riigikapitalism — mille eest ma rõhutatult loiatasin.

Kui valet sada korda korrata, siis ta muutub tõeks, ütles Goebbels. Kui valet aastakümnest aastakümnesse, põlvest põlve korrutada, siis saab tase dogma. Goebbels pidi enne surema ja maha maetama, kui saksaklased ta valet aru said. Dogmas kahtlud vanal heal ajal põletati tuhaks tuleridid. Moodsad kutsesid saavad kulkalasu või surmalagri Siberis. Kes vabastab vene rahva dogmadest valet?

Äga, kes sunnib vaba maailma suurlinnade turgudel noori haritada dogmavalede lip all kaisendama rumalusi? Töötagu ja võideldu selle eest, et õigustatud osa lisaväärtusest tegija tasku läheks, nimetatagu viimast siis tööliseks või kapitalistiks.

Või on loogiline mõtlemine — Valgustussajandi suur kink inimkonnale — jälle maad andmas dogmahullustusele, nagu see oli pimedal keskajal.

Ka olevat mõni eestlane ilmapääd: muutnud. See ei ole õige. See mida ei ole, seda ei saa ka muuta. Küll võib aga karjalambana kaasa määgida ja kas või põlevasse lauta tagasi joosta, kui juhtiv jääb ees läheb.

Järgmine kokkutulek toimub 11. okt. kell 18. Esinduse ruumides Sandhammsg. 1.

Mart Saar 75-aastane

Dipl. ins. Mart Saar

Stockholmi sai 2. oktoobril 75-aastaseks dipl. ins. Mart Saar.

Kahekümnekahe omariikluse aasta jooksul suutis üles ehitada riikliku administratsiooni, mis tegutses meie vajaduste kohaselt hästi. Kõik selle administratsiooni organid olid mehitatud oma erialadel püüvate meeste ja naistega, kellede suure enamus — kui nad just tipudesse ei esinenud — on kahjuks jäänud anonüümseks. Ainult ühel või teisel tähtsaval, mis on leidnud märkimist ajakirjanduses, oleme saanud teada, et meil on tegemist inimesega, kelle tegevus meie omariikluse ajal polnudki nii avalikkuse perifeeriasse surutud, nagu oleks võinud arvata. Nad olid olemas — ja nad pidid olema — kuigi nendest saagid ei kõnelnud. Sellal ei peetud PR — public relations — kuigi tähtsaks ja niivisi jätid paljudki tuld mehed ja naised ühiskonnale tundmatuks.

Nend mõtted tekkisid allakirjutatud dipl. ins. Mart Saare 75 aastat kulgenud elute tagasivaadet tehes. Ta sündis 1897 a. Põltsamaa vallas, kus kasvas üles ja käis koolis Läämetasvalla- ja Kikevere kirikukoolis. Pärast linnakooli, Hugo Treffneri Riigikooli, lõpetas Mart Saar Tartu Realkooli 1917 a. Siirdus seejärel Moskvasse, kus alustas õppimist sinna evakueeritud Riia Polütehnilises Instituudis, kus õppis ühe talve ehitustehnikat. 1918 a. kevadel õnnestus tal tagasi pääseda sakslaste poolt okupeeritud Eestisse. Vabadussõja ajal teenis M.S. Tartus 2. Diviisi asutustes ja 1919 a. detsembris, lühikesi aega pärast EV Tartu Ülikooli avamist immatrikuleeris M.S. Tartu Ülikooli. Sealt siirdus ta järgmisel aastal Tallinna Tehnikumi, kust pärast kaks aastat kestnud õpinguid läis edasi õppima Berliini Charlottenburgi Tehnika Ülikooli ehitustehnikalaale. Ch. Ülik. lõpetas ta diplomainsenerina 1926 a. ja naasis kodumaale. Töötab seejärel Asunike ja Riigientriki Liidu Ehitusbüroos Tallinnas lühemat aega ja asus siis töh Sõjaväe Varustusvalituses Ehitusosakonda ins. Peeter Sisaski juhendamisel. Järgnevalt leidis M.S. uusi ülesandeid 1936 a. Hoolekande Ministriüriumi (hilisema Sotsiaalministriüriumi) teenistuses tööstusinspektori, millise kohustuste tegeles töökaitse vahendite väljatöötamise ja sellealase kontrolli alal. Sellelt tegevusalalt lahkus M.S. pärast seitsem aastast tegevust ja ta kogemused leidis edasiseid rakendusi Teedeministriüriumi Maanteed Valituses. Siis hiljem määrati Tehnika Direktoriüriumi abidirektori. Suure lahkumise ajal 1944 a. septembris kulges M.S. a ja tema perekonna teekond K.Saaremaale, kust 1947 a. saabus Rootsi. Siin on ta töötanud Teedeühituse Instituudis — Vägi o. Trafikinstiituti — täites mitmesuguseid erialaseid ülesandeid.

Oma ülesannetest ja tööst, kuid suurel määral ka enda tagasihoidlikkusest tingitult on M.S. võinud end eranditult pühendada oma erialasele tööle. Rahulikult ja sõbralik suhtu-

Prof. J. Vasar surnud

NEW YORK (EPL) — Ühes New Yorgi hoolduskodus suri 26. septembri pärastlõunal kell 16 end. Tartu ülikooli õppejõud ja endine Eesti ülemaaialise Keskkoolu esimees prof. dr. Phil. Juhan Vasar ja maeti Kensico kalmistule 30. septembril.

Prof. dr. J. Vasar haigestus enam kui kaks kuud tagasi, viibides algul haigena kodus. Südameataki tõttu toimetati ta New York University haiglasse. Südameataki ületati, samuti mõõdukas arstide hoole õnnelikult liisunud kopsupõletik. Kuid haige olukord näitas arstide kõigile pingutustele vaatamata halvenemist. Kadunu viibis ülikooli haiglas kokku 7 nädalat. Arstidel oli selge, et haiget päästa elule pole võimalik vihihaigse tõttu. Viimased paar nädalat viibis ta seepärast hoolduskodus, kus lõppes ta elutee.

Prof. dr. Juhan Vasar oli sündinud Põltsamaal 17. märtsil 1905. Lõpetanud Tartu Ülikooli Eesti ja Põhja-

maade ajaloo ajal, jäeti ta teaduslikuks edasipäässiks ülikooli juurde, ettevalmistamiseks professuurile. Ta jatkas enda täiendamist stipendiaadina ka Stokholmi ja Varssavi ülikoolides. Kaitsnud doktori väitekirja, kutsuti ta ülikooli õppejõuks majandusajaloo alal, kus töötas kuni kutsuti haridusministeeriumi teaduste ja kunstiosakonna direktoriks. Sellele allusid kõrgemad õppeasutused, mis-tõttu kadunud tuli palju tegeleda ka Tartu Ülikooli edasiarendamisega.

Põgenikupõlves oli ta õpetajaks Augsburgi Eesti Gümnaasiumis, Asunud New Yorki, töötas ja asjajasekretärina E. Abistamiskomitees, kust kutsuti Eesti Vabanduse Hääle üheks toimetajaks. Sealt siirdus ta õppeleannete täitjaks ja uurimistöökohale Rutgersi ülikooli juurde, läites ka teisi uurimistööandeid, peamiselt Ida-Euroopa küsimusi. K. a. aprillis siirdus kaduna pulkelaale, mida ta kahjuks ei saanud haigestumise tõttu kasutada.

J. Vasar lõi aktiivselt kaasa eestlaste välisviitluses. ERKÜ elukutsesumme järele valiti ta selle liikmeks esimeheks. Samuti valiti ta esimeheks U.E. Keskkoolu elukutsesummejärele. Hilisem töökõrre ei võimaldanud temal enam nii aktiivset kaasaõidmist, kuid oma töö ajal oli ta otseselt seotud meie välisviitluse probleemidega.

J. Vasarat peeti andekamaks eesti ajaloolaseks ja suurte teadmisega meheks.

Tänu käsitöö näituse poolt

Möödunud nädalal lõppes ülemaoline eesti käsitöö näitus, mille ajavahemikus 16.-26. sept. oli korraldanud Esinduse Stockholmi Naistring. Näitus õnnestus igati hästi. Kümne päeva jooksul käis näitusel kokku 346 külastajat.

Üldarv hõlmas nii algkoolinoori kui pensionieas mehi ja naisi. Ja mitte ainult pealinnast ja selle ümbrusest vaid ka kaugemalt: eesti käsitööring Esiklounast korraldas koguni ühissõidu näitusele, kus nend muuhulgas ka kohvilauas vastu võeti ja soojalt tervitati ka Stockholmi E. Pensionäride Ühingu esinaine pr. U. Käspéri ning naistringi poolt.

Näituse külastajate üldine hinnang on olnud: esitatud tööd olid huvitavaid ja igati tunnustust väärtavaid. Tööde väljapanek, tekstiilikonstnik Mai Velneri näpunäited kohaselt, leidis samuti üldist hindamist. Ka esitatud tööde mitmekesisus, nii materjalilis kui tehnikas, on külastajais äratanud huvi ja arutelu.

Esinduse Stockholmi Naistring tunnustab kordalainud näituse üle ning avaldab avalikult tänu kõigile heatahtlikele kaastöötajatele. Eri-line tänu kuulub alljärgnevalt neile, kes lahkest ja tasuta andsid omi töid näituse väljapanekuteks:

Niisiis — suur-suur aitäh: Niina Trei — Enköpings, Anne Liis Klemmer, Helga Lillette, Astrid Soonberg ja Susanna Tomson — Göteborgis, Valentine Siimre — Helsingborgis, Marta Ehand, Hilda Grönberg, Renate Liljeppu, Frieda Niinemets, Ida Simonson ja Elvine Vahemaa — Kumlas, Leida Aring — Lundis, Linda Toom — Nyköping, Is. Anu Frihøj — Upplands-Väsby, Miljande Pärta — Örebro ja Linda Amos, Helmi Arendi, Ada Aspe, Hilda Kippast, Hilja Kerem, Heli Klement, Erna Klemmer, Leida Laan, Aino Piir, Maaja Sildoja-Bohm, Alice Taimre, Meeta Tuiskvere ja Salme Vasur — Stockholmis.

Palju-palju tänu "Triini" nurga korraldajale ning meesetööde esitajale: Arnold Ives — Eskilstunas, Kalju Lahe, Abel Lee, Lembit Klemmer, Hugo Kolk, A. Paju, Aleksander Surkevits, Tarvo Vanatso ja Ilmar Toigre — Stockholmis.

Naistring tänab pr. Johanna Poppi, Eskilstuna eesti käsitööringi esinait, pr. Valke Jüriadot Norrköpingis liltekorvi eest, pr. Aino Käspéri ja E. Pensionäride Ühingu, Eino Joandit muusikaliselt oma eest ja kõiki külastajaid!

mine ümbrusse on talle toonud vastuväärtusi hindava sõpruse ja lugupidamise näol. Korp! Sakala perre on M.S. kuulnud enam kui viis aastakümnet ja ta on selle aja jooksul olnud truusk vennaks ja siiraks sõbraks ning rikanatud oma ümbrust maheda päikesepealistise hoiaikuga.

"Elu võtab palju" aega, et elada" — tähendas M. Saar kunagi. Tõhhi sisukas ja rahulik elu — unustas ta kindlasti liisamast.

Jüri Remmelgas

Esindus kokku erakorraliselt

Esinduse juhatus on oisustanud Esinduskoogu erakorraliseks istungiks kokku kutsuda. Istung toimub 18.-19. novembril Medborgarskolan aulais Stockholmis, kussuajaks pühapäev 19. nov. on ette nähtud komisjonide ja rühmade koosolekuid.

Esinduskoogu tänavuse erakorralise istungi põhjustena on juhatuses mõtteviititud arutelu vajadust üldise poliitilise olukorra põhjal, Eesti Päevadele vastu võetud resolutsioonide elluviimise küsimuses, Esinduse majandusliku olukorra selgitamiseks ja n.n. julgeolekukonverentsi ettevalmistuse küsimustes. Istungi päevakord koostatakse järgmisel Esinduse juhatuses koosolekul.

Kohalik elu

STOCKHOLM
Õlleähtu
Stockholmi Eesti Meeskoor palub lauluvõistl mehi õlleähtu reedel, 13. oktoobril kell 18.30 Eesti Majja Meeskooriga tutvumiseks.

STOCKHOLM
EKK Lilledfond tänab
Eesti Kultuuri Koondise Lilledfondi on annetanud alljärgnevad organisatsioonid ja isikud:

Eesti Komitee, Eesti Rahvusfond, Eesti Rahvusnõukogu, Rootsi Eestlaste Esindus, ETS-L-Rootsi osakond, Hilda ja Elmar Anderson, Karin Lius, Helmi Eelveri, Eevi ja Arvo End, Boris Gõrman, Erik Haamer, Robert ja Louise Heinmets, Amanda Jasmien, Ernst Jõesaar, Siiri Kandre, Senta ja Leo Karupää, Eugen Kask, Veronika Keerdoja, Tõnis Kint perekonnaga, Karl Kook, Endel Krepp, Elmar Kriisa perekonnaga, Aino ja Johannes Kõressar, Teodor Kunnapias, Aino ja Leonid Laid, Hele Lütis, Helmi ja Bernard Mäelo, Otto Paju perekonnaga, Elmar Pettai, Volrad Piraand, Hilda ja Paul Poom, Mai Raud, Korp! Revelia, Karl Ristikivi, Elio Rahn, Maria ja Tiit Rahn, Valtar Taulli, Antonina ja Ruho Tippo ja Vassili Valmre.

EKK Lilledfond tänab kõiki lahkeid annetaajaid, kes oma panusega on toetanud Eesti Kultuuri Koondise tegevust.

Eestlased on ainuke vähemus Rootsis, kel on kaks korda nädalas ilmuv informatsiooni- ja uudiste-leht päevajakirjanduse tüübist, eestluse häälekandja

EESTI PÄEVA-LEHT

Seda eelist on eesti rahvusgrupil põhjust hoida üldise kogunemisega tellijaskonda. Rootsi ajakirjandusel on rasked ajad ja neile antakse riiklikku abi. Eesti ajalehte ei aita aga keegi muu kui eestlased ise. Seepärast on oluline, et

kõik eestlased on eesti ajalehe TELLIJAD

Helistage EPL talitusele tel. 08/21 84 46. Paneme Teile ajalehe käima. Või tellige otse kõikidest postiasutustest Rootsis ja Skandinaavias.

Leinateateid

Sydneys suri 3. septembril Hans Lespa, sünd. 21. sept. 1905 Riias.
Sydneys suri 24. sept. Oskar Viira, sünd. 6. veebr. 1903 Siberis.

Pärnus suri 8. juunil Valentin Laar sünd. 19. märtsil 1912 Saaremaal.
Burleys, Inglismaal, suri 8. sept. Elise-Magdalena Truuman, n-na Bruus, sünd. 19. augustil 1897 Kärda- las Hiiumaal.

Kuressaares suri 13. septembril Amalie Luik.

Unustamata armast poega ja
lellepoega

Professor

Leo Sepp'a

* 25.12.1913

† 6.06.1972 Kanadas

mälestavad sügavas leinas

EMA

K. VOLDEMAR SEPP

Eestis

Unustamata armas abikaasa,
ema, vanema ja vanavanema

Helmi Rämmal

n-na Laht

* 26.7.1893 Eivas

† 4.10.1972 Tartus

Mälestavad sügavas kurbuses

ABIKAASA

POEG ABIKAASAGA

Eestis

TÜTAR PEREKONNAGA

Rootsis

Puhka rahus kodumaa mullal!

Varalahkunud lapsepõlve
mängukaaslast, nimekaimu
ja sugulast

Leo Sepp'a

mälestab kurbuses

R. LEO EINSILD

Pärast lühikest haigust uinus
vaikelt minu eluselt silme

August Sepp

* 24.6.1904 Tartumaal

† 3.10.1972 Göteborgis

Sügavas leinas

MARIS

Matmine toimub St. Lukase ka-
belis Västra kalnastul laupäeval,
14. okt. 1972 kl. 14.

Kallist sõpra

August Sepp'a

mälestavad perekonnad:

J. TITISO

V. POLDER

E. VALI

A. OBIUS

Armast isa, vanaisa, vanavanaisa,
venda ja sugulast

Jaan Pahl'i

* 12.12.1885 Käinas

† 5.10.1972 Käinas

mälestavad valusas leinas

JOHANNES

PAUL

ENO

AARE

Rootsis

JOHANNA

ANASTASIA

ARNOLD perekonnaga

Eestis

Olgu kerge Sulle kodumaa mullal!

Ella Meyer- Õunapuu 80-aastane

Ella Meyer-Õunapuu

Möödunud pühapäeval, 8. oktoob-
ril tähistas endine Tallinna Linna
Tütarlaste Kommertsgümnaasiumi
ja Kaubanduskooli õpetaja Ella
Meyer-Õunapuu oma 80-ndat sün-
niaspäeva.

Seda auväärset tähtpäeva veetis
juubilar oma endiste õpilaste ja lä-
hemate sõprade keskel Göteborgi
Eesti Majas korraldatud suupel lau-
päeva õhtul, 7. oktoobril. Sõjajärg-
se südamlike sõnadega, kingituste ja lil-
ledega kviteeriti Ella Meyer-Õuna-
puu nii varasemat kui hilisemat te-
gevust ja sirvast suhtumist oma õpi-
lastesse ning kaasmaalastesse.

Ella Meyer sündis 8. oktoobril 1892
Orajõe vallas Pärnumaal kaugesõ-
dukuplet Meyer'i kaheksanda lapse-
na. Alghariduse omandas ta Salatsi
vallakoolis ja kihelkonnakoolis Lätimaal.
Pärast gümnaasiumi lõpetamist
Pärnus siirdus ta a. 1913 Moskva
Kaubandusinstituuti, mille lõpetas
kevad 1918. Sama kevade maikuul
läks tal korda toonases sõja- ja re-
volutsiooni segaduses pääseda sõja-
teid kaudu Eestisse, kus ta sama
aasta juunis abiellus võimelemisõpetaja
ja eesti kaitselise rajaja Antton
Õunapuuaga, kes järgmise aasta 2. ap-
riilil langes kaitseliseks Eestis Vaba-
dussõjas.

A. 1893 abiellus Ella Õunapuu
uuselt kaugesõdukuplet Meyeriga.
Sellest abielust on pr. Meyer-Õuna-
puul poeg Olaf, kes on lõpetamas
Chalmersi Tehnikaülikooli arhitekti-
na.

Ella Meyer-Õunapuu pedagoogiline
tegevus algas sügisel 1918 Tallinna
Pööglaste Kommertsgümnaasiumis
metemaatikaõpetajana ja seejärel
kaubanduskoolis ja majandus-
geograafia õpetajana Tallinna Linna
Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis.
Viimases oli ta õpetajaks kuni põge-
nemiseni Rootsis sügisel 1944. Göte-
borgis oli ta algul arhitektiõpetajaks,
pärast seda 1946–1953 raamatupä-
jaks Lindholmieni laevahitustehases
ja hiljem jälle arhitektiõpetajaks Chal-
mersis. Juubilar on pensionil aastast
1959.

Ella Meyer-Õunapuu juubeli puhul
mõeldav temale iseloomsena tema endi-
sed õpilased suurima tänutundega.

Kodumaa igaveseks lahkunud

meie isa ja vanaisa

Priidik Somp

* 13.3.1880 Eestis

† 3.10.1972 Eestis

Mälestab sügavas leinas

VOLDEMAR

perekonnaga

Eesti küsimusvõistlus 14. okt. Eesti Majas

Laupäeval, 14. oktoobril kell 5 p.l. toimub Eesti Majas küsimusvõistlus, mille tegelaskonda on rakendatud võistlejadena, kohtunikudena jne. suur hulk tuntud nimesid nii meie kultuuri ühiskondlikust elust kui ka nooremate tegelaste hulgast. Meeskondades esinemiseks on teatavasti nõusoleku annud kirjanik Arvo Mägi, teatritegelane ja kriitik Ed. Reinang, ajakirjanik ja mälestuste autor Jüri Rummelgas, lektor Meemo Mäio ja noorema generatsiooni tegelased Andres Käärik ning Hillar Loor. Ka viimased, kuigi aastatelt noored, on juba silma paistnud oma tegevusega ühiskondlik-politilisel ja kunsti alal.

Võistluse kohtunikud kollee-
giumi moodustavad pangadirektor
Rud. Jalakas, peatoimetaja J. Kokla
ja professor G. Ränk. See koosseis
on sama, mis hindas meeskondade
võimeid 1969 a. viktoriini, kuna
võistkondades on võetud ette muu-
datusi ja täiendatud neid noorema
põlvkonna esindajatega. Peale nende
tegelaste on võistluse tegeliku läbi-
viimise, küsimuste väljatöötamise
jne. juures rakendatud veel terve
hulk teisi tegelasi, peamiselt ürituse
korraldajaid, Eesti Rahvusliku Liidu
ridades.

Küsimusvõistlusel käsitletakse kü-
simuste ja vastustustenaol väga mit-
mekesiseid ja erinevaid alasid ning

probleeme — aktuaalseid küsimusi,
ajalugu, kunsti jne. Aineid püütakse
käsitada võimalikult kergel ja mit-
teakadeemilisel viisil, nii et õhtu ku-
juneks kõigile huvitavaks kultuuri-
seks meelelahutuseks. Rõhku on
loomulikult pandud ka muusikalisele
osale, kus ERL juhatusiigi V. Nairis
esitab helilindilt tuntud soliste ja
ansambleid.

Küsimusvõistlusele on kõik tere-
tulnud. Et võistluse saaks toimuda
segamatult, palutakse õigeks ajaks
kohale ilmuda. Osavõtmaks tegelik-
kude kulude katteks Kr. 5.-, pensio-
närilede Kr. 3.-

Partei juhid

Algus lk. 1

tingimusi, ent ilmuvad näit. eesti või
soome keeles, saaksid sellist toetust
samadel alustel rootsikeelsete lehte-
dega.

Gunnar Helén on rõhutanud, et
folkpartiet on selles küsimuses riigipä-
evale juba esildise teinud, sa-
muti on erakonna esindaja Cecilia
Nettelbrandt Presstöndnämndenis
eitava otsuse puhul Eesti Päevale-
he kohta esitanud oma protestire-
servatsiooni, leides, et EPL peab
saama produktiivse toetuse. "Leia-
me, et see on ebaõige keelduda
ainult sellepärast, et tegemist on
ühe teise keelega ja mitte rootsi
keelega", ütles Helén.

On huvitat lisada, et teine vastaja,
kommunistide juht Hermansson on
õhelt poolt rõhutanud, et vähemus-
grupid peavad saama õiguse ema-
keelsele põhikoolile ja ajaleheküsi-
muses on ta ütelnud vastavalt:
"Leian, et see on täielikult mõistlik,
et pressitoetus peab minema ka
nendele lehtedele, mis ilmuvad tei-
se ja mitte rootsi keeles. Ma ei leia
põhjust teistes keeltes ilmuvate aja-
lehtede diskrimineerimiseks".

Gunnar Helén peab vajalikuks
ka vähemuste kultuuri tutvustami-
se rohkem laiemale avalikkusele ja
leib, et küsimust tuleks käsitleda
raadio- ja pressiuurimustes, mis
käiku lähevad. Peaks hoolitsema
ka, et sisserrannumaade kirjandusi
tõlgitaks ka rootsi keelde. Onava-
litsimised peaksid muretsesma kul-
tuuriliseks tegevuseks ruume jne.

Ka Hermansson on arvanud, et
kultuurivahetuse vähemuste ja roots-
laste vahel peaks toimuma, mis ri-
kestaks mõlemad. Sisserändajate
kultuuritegevusele tuleks anda sood-
samad reeglid kui kehtivad üldiselt.

Gunnar Helén on pidanud eriti
oluliseks, et uute Rootsis asuvas
rahvusrühmade "kõne- ja suupõlv"
saaks omandada ka oma vanemate
emakeele, et osa saada oma rahvuse
kultuuritraditsioonist. On ka loomu-
lik, et laste ja vanemate vahel ei
tohi keele pärast tekkida mingit kur-
ristikku, mis oleks ju traagiline.

Sest need teadmised, millega Ella
Meyer neid iseseisvaks eluks varus-
tas — juba tollal moodse pedagoogi-
na — on olnud tugevaks alusmü-
riks edaspidi elukutse-arengus. Ka
väljapool õpetajaametit on Ella
Meyer-Õunapuu oma sõlilise ja ra-
huliku hoiakuga olnud endiste õpi-
lastele suureks eekujuks. See hoiak
on toonud talle ka palju ustavaid
sõpru.

Nii õpilased mitmel mandril kui
ka sõbrad soovivad Ella Meyer-Õu-
napuue tema juubeli puhul rõhkkest
õnne, head tervist ja pikka elu!

Th. R.

Eestlane Euroopa meistriks

Hollandis toimunud Euroopa meis-
trivõistlusel allveeorientuermises
tuli Euroopameistriks eestlane J.
Kompus, kes võistles N. Liidu mees-
konnas.

Bülletään Pariisis jõi seisma

PARIIS (EPL) — Prantsusmaa
eestlaste omavahelise sidepidamise
bülletään "Bulletin de l'association
d'entraide estonienne en France"
(Eesti Vastastikuse Abiandmise
Selts Prantsusmaal bülletään) tea-
tab oma kaitsiknumbris 10/11 et ta
lõpetab ilmumise.

Toimetaja Fanny Sivers kirjutab
huumorikas selgituses, et põhjuseks
on vaid ametlik bürokraatia. Nimelt
loetakse prantslaste poolt ka käsi-
paljundatud bülletäänikest "perioodi-
liseks väljaandeks" ja sellel peab
olema vastutav toimetaja, rohked
sundeksempel tuleb saada asutus-
tele ja iga muudatuse puhul tuleb
uusi lube taotleda. Et kõigest sellest
lahi saada, otsustati loobuda bülle-
tääni vormist ja edaspidi saavad
eestlased oma informatsiooni tavali-
se kirja-ringkirja kujul. Seega ei tä-
henda bülletääni seismajäämine side-
me katkemist. Seltsi korrapärase
kokkutuleku algasid endistes ruu-
mides 13. septembril.

Kui esineb surmajuhutum

Konsulteerige suurima usaldusega
matusebürood

Thure Söderquist

**Begravnings &
Eldbegängelsebyrå**

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 90 07, 44 90 98

Eriala:

**Eestikombelised
matusetalitused**

Õöpäevane valvekord

Esimene eesti moodne poeet K. J. Peterson

Kolm kirjanikku Lündis, ETS-i kirjanduslikul sümposiumil. Vasakult paremale: Herbert Salu, Arvo Mägi ja Bernard Kangro. (Foto Jaan Reinbach).

Lund (EPL): — Eesti Teadusliku Seltsi (ETS) Lõuna-Rootsi Osakonna 25. a. tegevuse tähistamisel Lündis esines kirjanduslikul sümposiumil huvitava ettekandega dotsent Herbert Salu esimesest eesti soost moodsaast luuletajast ja keeleteadlasest Kristjan Jaak Petersonist. Viimase varajasest surmast möödus 4. augustil s.a. 150 aastat.

Dotsent H. Salu ütles kokkuvõtlikult:

Kristjan Jaak Peterson oli surnud 21 aastat ja neli kuud vana aga oma lühikese eluea kestel äratnud 1860. millegi ükski teine eestlane samas vanuses ei ole suutnud võistelda. Ta kirjutas luuletusi armale maarahvale (sõna "eesti" tuli tarvitamiseks alles pool sajandit hiljem), ta kirjutas keeleteaduslikke ja folklooristilise uurimusi. Maarahvas aga ei teadnud nii Jaagu olemasolust ega tema tegevusest midagi. Isegi et Kalm Riia Jakob kiriku taga kadus juba paari aasta pärast tuisklilva alla.

Jaagu luuletused toodi esile sada aastat pärast autori surma ja trükiti maskordiselt 1922 a. Tema elukäikude 40 aastat viimastul unuind kadunud Mart Lepik, millest meil on nüüd vähe enam teateid. Oma parimas loominguas teiti Jaak pingutusi, et oma luuletusi avaldada trükitud aga ta ei leidnud mingit tähelepanu. Isegi pool sajandit hiljem, kui Kreutzwald sai valmis oma "Kalevipoja", oli võimatu leida sellele kirjutajale. Aga kui ta kirjutas maarahva ajaviteks "Vaga Jenoveva" ajaliku eluloo, jooksid kirjutajad sellele tormi ja see ilmus üheksas trüki.

Jaak tundis isiklikult Pärnu pastor Rosenplänterit, kes oli väljapaarud ajakirja "Beltrage" ja kes tema luuletusi trükkijana võinuks tulla kõne alla. Ta saatis Rosenplänterile kirju oma luuletusi ja palus avaldada. Rosenplänter kõnles ja küsis nõu asjatundjalt: end. Viru-Nigula pastoriilt Otto Wilhelm Masingult, keda peeti parimaks eesti keele tundjaks. Masing, kui asjatundja arvamus oli häbitav: ta tunnistab end keeleliselt nõrgaks ja siiski laabaste! Masing oli sünnilt sakslane. Ta ei võinud Viljandimaal eestlase keelepuurki tunnistada, kuna see esines Viru-Nigula murdest. Veel vähem võis pastor, kes kogu eluaja oli tegelegen rahvapäraste jutustamistega, oleks mõistnud moodast tuulet. Isegi 80 aastat pärast Jaagu surma ei olnud seg küps tema luuletust arusaamiseks. Jaagu järelejätnud käsikirjad olid sattunud sõjavähetuse ühe suurima eesti kultuuritegelase, Kolga-Jaani pastori Villem Reimani kätte, kes EÜS-i 6. ndas alambis 1901. a. "seloomustab tema luulet, et need olla poisikeste tööd: sinu poolest magedad ja kuhu poolest karedad! Tänapäeval võime kahelda: kumb oli enam poisike — kas luuletaja või kriitik.

Jaagu isa, Kikka Jaak Viljandimaalt sattus Riiga, vabanes pärisorjusest ja jäi sinna elama. Nähtavasti oli ta isand ta kaasa võtnud kas toapoisina

või kutsarina. Et härra jäi pikemaks Riiga, et saadeti Kikka Jaaku enam tagasi Viljandimaale. See toimus tõenäolikuult aastal 1791. Riias 2 aastat elanud abielus Kikka Jaak kaupmees Hentzi juures elutseva neiu Anna Elisabet Michailownaga kes oli 16. aastane, Kikka Jaak aga 32. aastane. Noorik oli katoliku usku aga tuli hiljem üle luteri usku. Kirikuraamatute järele oli Kikka Jaak algul töomeheks (arbeitsman), hiljem kellameheks ja siis edasi samas Jaak kirikus eeslauljaks, s.o. köstrik. Ta õppis ära lugemise ja toimetaste laste ristimist ja muid kiriklikke ülesandeid. Vaja oli ka võrkeelte-tundmist, sest elati ju lätlaste, ja sakslaste keskel kuna aga riigiasutustes tarviti vene keelt. Jakob kogudus, kus Kikka Jaak töötas, koosnes rootslastest ja soomlastest. Need olid end rootsi sõjaväelaste järglased. Koguduse hingekirjas oli ka mõningaid eestlasi. Pastoriks oli soomerootslane Johann Ytter ja aastast 1805 tema poeg Johann Adolph Ytter. Kogudus oli väike, mitte palju suurem kui tänapäeva EELK Lõuna-Rootsi koguduse Lündi pihtkond. Kikka Jaak hakkas lõpuks kasutama rohkest alkoholi ja ta vallandati kohalt. Eeslauljaks seati rätsep Ziekl.

Nii nieme, et ümbruses, kus tulevane luuletaja üles kasvas, valitset suurem keeltesegadus. Jaaku aga õhutas see harukordne agarusega õppima keeli, need uurima ja oma vaimne teki hindama. Kristjan Jaak sindis perekonna teise lapsena 2 märtsil 1801. a. Tema kuuvendal eluaastal suri ta ema. Isa abiellus uuesti ja ta jäi võrsema hoole alla.

Võib arvata, et Jaagu haridusel oli oluliselt teguriks soomerootsi pastori Ytteri perekond. Teatavasti sama katuse all, erit aga vanema Ytteri raamatukogu. Selles leidus rohkesti rootsikeelset kirjandust. Juba 16. a. vanuses koostas Jaak rootsi keele grammatika. Algotpetust sai ta saksa keelses Jakob elemntaarkoolis, jatkas kihelkonnakooli ja lõpuks gümnaasiumis. Heade toetajate abiga võis Kristjan Jaak 1819. a. algul alustada õpinguid Tartu ülikoolis ainsa eestlasena võraste keskel. Ta immatrikuleerus usuteaduskonda, kuna oli unistanud misjonäri elukutset. Aga ta asus suure õhinaga keelte õppimisele — idamaade filoloog professori Hätzeli juuresõppis ta heebre, kaldea ja süüria keeli. Kui Jaak läks Tartust Riiga, kodu vaatama vanemaid, siis kõndis ta need 300 km. jala. Teel oli tal aega õppida keeli või kirjutada luuletusi.

Jaagu üliõpilasele ei kestnud Tartus kaua. Nii majanduslikul kui ka terviselikel põhjusil jättis ta järgmise aasta lõpul muusadelinna ja asus

OSKAR LILLENDAAL: Jutt Venemaa ajalooisest õigusest Eesti maa-aladele

Näib, et kompartei kontroll pole alati küllaldaselt tõhus. Vahel lipsab partei kirjatundjate ja MVD silmade alt läbi asjaolude maininguid, mis peaksid hoitama salajas, kuna need tõendavad, millise kütnilise ja igasuguste rahvusvabehiste kokkulepete ja konventsioonide salgumise ja eitamise N. Liidu poliitika tegeleb.

Välismaale tasuta saadetavas "Kodumaas" nr. 25. — 21. juunist s.a. on avaldatud artikkel "Balti vabariikide Nõukogude Liidu koosseisu astumise ajaloolisest tähtsusest," mis kannab kahe autori — Läti NSV Teaduste Akadeemia akadeemiku A. Drizulise ja Eesti NSV Teaduste Akadeemia akadeemiku V. Maamägi signumeid.

Kommunistliku dialektika kohaselt on kõik õige, mis partei doktriinile või kommunistlikule imperiumile on vajalik. Mainitud artikkel sisaldab põhiliselt rea valesid (kuna see on ju valdest lähtudes kujundatud) ja nende ümberlukkamine võtaks palju ruumi.

Kuid ajalehe 3- dal leheküljel, joone all teisel veerul on rasvases kirjas lugeda järgmist:

"Omal ajal toimus Baltikumi ühendamine Tsaari-Venemaaaga jõuga — Põhjasõja ja Poola jagamiste tulemusena. Balti rahvad ise ei võtnud toollal osa oma saatuse otsustamisest, nad olid vaid ajaloo objektideks. 1940. a. otsustasid balti rahvad ise Nõukogude Liidu koosseisu astumise. Seega balti rahvaste taasühinemine esimese tõlliste-Talupoegade riigi rahvastega ei saanud teoks mitte jõuga väljaspõit; mitte tänu Venemaa ajaloolisest õigusele Baltimaadele (minu sõnenduse. O.L.), vaid tänu Leedu, Läti ja Eesti tööajate endi tahtele ühineda, vaba rahvusliku enesemääramise tulemusena, et Nõukogude Liit kui võrdõigustlike ja suveräämsete vabariikide liit oli võtnud töötavate hulkade usalduse Baltimaadele."

Kuid — kuidas on lood "Venemaa ajaloolisest õigusest Baltimaadele?"

Millised need õigused on, milles need seisnevad, mida nende õiguste jaoks taotletakse ja kus need õigused on fikseeritud ja dokumenteeritud?

"Minnes välja Venemaa Sotsialistliku Föderatiivse Nõukogude Vabariigi poolt kuulutatud kõigi rahvaste vabast, kuni tõeliku lahtiloõmniseni riigist, mille hulka nad kuuluvad, enesemääramise õigusest tunnustab Venemaa ühtingimata Eesti riigi rippumatust ja iseseisvust, loobudes vabatahtlikult ning igaveseks ajaks kõigist suveräänsõigustest, mis olid Venemaal Eesti rahva ja maa kohta maksusvald olnud riigioõiguskirja korra kui ka rahvusvaheliste lepingute põhjal, mis nüüd siin tähendatud mõttes edaspidiseks aegadeks maksusvade kaotavad."

Eesti rahvale ja maaale ei järene endisest Vene riigi kütge kuuluvussest mingisuguseid kohustusi Venemaa vastu."

Kaksikümneand aastal arvasid Kremli tegelesed, et see leping on leping (venelased pole kunagi millegagi dokumenteeritud selle lepingu tähtsust või ülesõitumist) End vabaks ja iseseisvaks sõidnud noor Eesti vabariik ei saanud suurele Ve-

Riiga. Siin elatus ta eratundide andmisest: õpetas eesti, kreeka, ladina, vene ja inglise keeli ning matemaatikat. Aga ta terviselik olukord halvenes üha ja juuli lõpul 1822 a. suri ta Jakob kiriku pastori korteris, olles ainult 21 aastat ja 4 kuud vana. Kohalik Riia lehes avaldati järelehuide. Üks Leipzigi leht tõi ära ta paar, kolm saksa keelset luuletust. Järelehuide avaldas ka üks rootsi ajaleht. Jaak oli tot ajal rahvusvaheliselt tuntud luuletaja ja teadlane. Maarahvale sai ta tuttavaks alles 100 aastat pärast surma, — lõpetus oma ettekandega dotsent H. Salu.

O.V.

"Ajaloolise õiguse tegemine" a. 1939 — Molotov kirjutab alla Saksa-N. Liidu lepingule, mille salaklauslites anti Venemaa "vabad käed" Baltikum, Soome, Ida-Poola ja Bes-saabia anastamiseks.

nemaale dikteerida mingit lepingut rahuleping sõlmiti kahe teineteist respektiivra kontrahendi vahel ja Venemaa loobus kõigist "õigustest". Kuid millised on need "ajaloolised õigused" milledest Drizulis ja Maamägi kõnelevad?

Millal need õigused on tekkinud ja kas eesti rahval on ka midagi selliste "ajalooliste õiguste" kohta ütlenud? Või tekkisid need ajaloolised õigused 23. aug. 1939 a. sõlmitud Molotov-Ribbentropi lepingu alusel, mil elustusid jälle Venemaa ja Sak-samaa "ajaloolised õigused" Poola neljandaks jagamiseks ja Baltikumi Vene valdusse lubamiseks?

On vajalik, et vabade eestlaste kesksed organisatsioonid registreeriksid selliseid kommunistlikus ajakirjanduses ilmunud artikleid ja võtaksid need aluseks oma järgnevatele sammudele. Nii Drizulise kui ka Maamägi kirjutus on kindlasti käinud läbi partei ideoloogilise kontrollist, seega kõigi N. Liidu kõrgete võimukandjate poolt õigeks ja heaks tunnistatud. See on n.ä.N. Liidu ametlik seisukoht Balti riikide anastamise küsimuses.

Sobival juhul on vajalik küsida, vihjates Drizulise ja Maamägi avaldusele: millised on Venemaa (N. Liidu) ajaloolised õigused Eesti rahvuslikule territooriumile, kuidas need õigused tekkisid, kus on need fikseeritud ja dokumenteeritud, millal, kus ja missuguse võimude esindajate poolt signeeritud.

Drizulisele ja Maamägil peaksid

SIIT JA SEALT

■ End. Kodutähtede peavanem ja Londoni eesti seltsi tegelane Salme Pruden viibis pikema reisi USA-s ja pöördus kuuvahetusel tagasi Inglismaale.

■ Stockholmist külastas Mary Teksal Bronxist New Yorgi lähedalt. Ka New Yorgi elanik Ari Korn viibis Soomes ja Stockholmis.

■ Hilda Pild Australaalast külastas hendiiri.

■ Rootsi laev "Nordia" ('6000 br. registeriõnni) peatus New Yorgis, mis-luul laeva eestlastes kapten Kaspar Solon ja meeskonnaliige Nikolai Ader võisid kaasmaalastega kontakti. Kaubalaev viib Itaalia alustoid oma lastis Kaug-Ita ja Australaalisse.

■ Innsbrucki Australaal läks aastaks õppima edasi üliõpilane Anne Plier New Jersey osariigist USA-st, kes hiljuti sai Jüri Lellepi stipendiumi.

need "ajaloolise õiguse" allikad tead-da olema. Tulgu ja selgitagu.

Nya Lönsparandet kan ge dig 100.000 kr skattefritt...

och dessutom:

- Chans att vinna någon av de övriga tusentals vinsterna på 25 000, 10 000, 5 000 och 1 000 kr. Också skattefritt.
- Stora vinstchanser i ett årligt födedelsedagslotteri där ungefär var 10:e lönsparare vinner.
- 5% skattefri sparpremie på det belopp som står kvar i fem år.
- Högstä ränta på dina sparpengar — som du kan ta ut om du skulle behöva.
- Dubbel vinstchans 1973 för dig som redan nu lönsparar.

Välkommen in och hämta vår folder om Nya Lönsparandet med alla dess fördelar!

...så om du har
näsa för
goda affärer
— kontakta oss
snarast!

Sparbanken